

FINANCIËLE POSITIE EN ONTWIKKELING VAN DE AGRARISCHE OPLEIDINGSCENTRA

ONDERZOEK NAAR DE HUIDIGE EN VERWACHTE FINANCIËLE
ONTWIKKELING VAN DE AOC'S EN DE MOGELIJKE EFFECTEN
OP DE KWALITEIT VAN HET ONDERWIJS

Utrecht, maart 2018

Documentnummer 5158117

Voorwoord

De afgelopen periode kregen wij verschillende signalen dat de agrarische onderwijscentra (hierna aoc's) onder druk staan. Hun financiële prestaties in 2016 lieten op papier echter een positieve lijn zien, redelijk vergelijkbaar met de lijn die we terug zien bij de overige mbo-instellingen. Deze ogenschijnlijke tegenstrijdigheid was voor de inspectie aanleiding om een themaonderzoek uit te voeren naar de financiële ontwikkelingen en verwachtingen van de aoc's en de mogelijke effecten hiervan op de kwaliteit van het onderwijs dat zij verzorgen. Daarnaast zijn er in 2017 twee aoc's in korte tijd in financiële problemen geraakt en spelen bij enkele aoc's nu bestuurlijke problemen. Dit versterkte de noodzaak voor dit onderzoek.

In 2017 volgden ruim 57.000 leerlingen en studenten groen onderwijs bij een van de 13 agrarische onderwijscentra in Nederland. Het ging om 32.500 vmbo-leerlingen en 24.500 mbo-studenten. Dit groen onderwijs voorziet dus zonder meer in een behoefte van die leerlingen en studenten, maar ook van het agrarisch bedrijfsleven. Het onderwijs dat aoc's verzorgen, laat ook al langere tijd goede resultaten zien. De kwaliteit is op orde en in het voortgezet onderwijs van de aoc's hebben veel leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte hun plek gevonden. Wel blijft de kwaliteitsborging bij een deel van de aoc's nog achter.

De meeste leerlingen van het groene vmbo stromen succesvol door in het overige mbo. De doorstroom van groen vmbo naar groen mbo binnen de aoc's ligt met circa 30 procent echter op minder dan de helft van die in het overige vmbo-mbo. Dit percentage is de afgelopen jaren stabiel maar roept wel de vraag op of er echt sprake is van een 'groene kolom'.

Daarnaast worden aoc's geconfronteerd met een groot aantal aanvullende uitdagingen. Ten eerste verwachten we, evenals in andere onderwijssectoren, een forse krimp van het aantal leerlingen en studenten. Deze krimp kan bij de aoc's oplopen tot 20 procent in de komende tien jaar. Ten tweede hebben aoc's sinds 2016 te maken met de nieuwe bekostigingssystematiek voor het passend onderwijs. Daardoor moeten ze meer bestuurlijke aandacht geven aan de afspraken met verschillende samenwerkingsverbanden en is er sprake van minder zekerheid in het verkrijgen van de extra middelen voor ongeveer 1/3 van hun vmbo-leerlingen. Ten derde neemt de omzet af van opdrachten uit het bedrijfsleven, die de aoc's extra inkomsten boden. Ten slotte is er een breed opleidingsaanbod dat gegeven wordt op veel verschillende locaties en staan op een flink aantal mbo-opleidingen maar weinig studenten per opleiding ingeschreven. Dat zet druk op de continuïteit van die relatief dure en kwetsbare opleidingen. Het is de vraag of al deze opleidingen binnen de huidige organisaties ook in de toekomst aangeboden kunnen blijven worden.

Hoewel de aoc's zich op onderdelen hebben kunnen aanpassen aan de veranderingen, is duidelijk dat de huidige ontwikkelingen grote gevolgen zullen hebben voor het onderwijsaanbod, de onderwijskwaliteit en de financiële positie van aoc's. De sector zal doelmatiger en creatiever moeten anticiperen op de toekomst. De jaarverslagen 2016 geven aan dat er investeringsplannen voor huisvesting zijn gepland van in totaal circa € 125 miljoen. De vraag is hoe deze investeringen te verenigen zijn met de verwachte ontwikkelingen in de sector.

Daarbij lijken veel aoc's deze ontwikkelingen het hoofd te willen bieden door samenwerking te zoeken met andere aoc's. Ook hierbij is het de vraag of dit gezien de grote geografische spreiding van de aoc's in alle gevallen voldoende synergie oplevert.

Het lijkt verstandig te onderzoeken of leerlingen, studenten en het afnemend bedrijfsleven van deze sector in de toekomst misschien beter af zijn met innovaties, cross-overs en doorlopende leerlijnen waarbij aoc's en roc's samenwerken of zich voor hun vmbo-leerlingen richten op andere vo-instellingen.

Met het in kaart brengen van de feiten en verwachtingen die in dit rapport staan, hopen we een bijdrage te leveren aan de inhoudelijke discussie over de toekomst van de aoc's en het groen onderwijs in Nederland.

Inspecteur-generaal van het Onderwijs
drs. Monique Vogelzang

INHOUD

	Voorwoord	2
	Samenvatting: demografische krimp is de uitdaging voor de sector	6
	Inleiding	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	Doel	9
1.3	Onderzoeksvraag	9
1.4	Opzet en reikwijdte van het onderzoek	10
1.5	Leeswijzer	10
2	De AOC-sector: karakteristieken en ontwikkelingen	11
2.1	Typering van de sector: meer vmbo dan mbo en veel leslocaties	11
2.2	Een turbulent jaar: financiële problemen en meerdere fusies	12
2.3	VO-specifiek en passend onderwijs in het bijzonder	12
2.4	Ontwikkelingen binnen het mbo-deel van aoc's	12
3	Bekostiging aoc's	14
3.1	Inleiding	14
3.2	Systematiek bekostiging nagenoeg gelijk, hoogte verschilt	14
3.3	Ontwikkeling bekostiging aoc's: sterke toename vo-deel	15
3.4	Ontwikkeling bekostiging overige mbo en vo: sterkere toename mbo	16
3.5	Conclusie: ontwikkeling bekostiging aoc's verschilt weinig van overig mbo en vo	18
4	Ontwikkeling financiële positie 2012-2016	19
4.1	Inleiding	19
4.2	Financiële positie: negatieve rentabiliteit	19
4.3	Conclusie over de financiële positie	20
5	Financiële verwachtingen/begrotingen vanaf 2017	22
5.1	Inleiding	22
5.2	Begrote financiële ontwikkelingen: dalende liquiditeit	22
5.3	Huisvesting en investeringen: forse omvang voor een krimpend veld	24
5.4	Ondanks krimp begroot aoc-sector een stabiel aantal leerlingen en studenten	24
5.5	Personeel: reductie begroot	25
5.6	Conclusies over de verwachte ontwikkelingen en begrotingen	26
6	Effecten op kwaliteit van het onderwijs	27
6.1	De uitgangssituatie: onderwijs van voldoende kwaliteit	27
6.2	De uitgangscondities: aansturing en kwaliteitsborging	27
6.3	De toekomst: risico's voor de onderwijskwaliteit en de aansturing	28
6.4	Conclusies	29
7	Risico's waarop aoc's moeten anticiperen	30

Bijlagen 31

Literatuur 31

Bijlage 1 Uitgaven van EZ en OCW aan aoc's en overig mbo en vo 32

Bijlage 2 Geografische spreiding AOC's 33

Bijlage 3.1 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 34

Bijlage 3.2 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 35

Bijlage 3.3 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 36

Bijlage 3.4 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 37

Bijlage 3.5 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 38

Bijlage 3.6 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 39

Bijlage 3.7 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 40

Bijlage 3.8 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 41

Bijlage 3.9 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 42

Bijlage 3.10 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 43

Bijlage 3.11 Overzicht AOC instellingen in kengetallen 44

Bijlage 3.12 Bronvermelding en definities AOC instellingen in kengetallen 45

Samenvatting: demografische krimp is de uitdaging voor de sector

Aanleiding voor het onderzoek

De agrarische opleidingscentra (aoc's) hebben de afgelopen jaren zorgelijke signalen afgegeven over de (verwachte) ontwikkelingen in hun financiële positie. Aanleiding voor deze signalen waren bezuinigingen die in het regeerakkoord Rutte II waren aangekondigd. De jaarlijkse, risicogerichte analyses van de jaarrekeningen die we uitvoerden, brachten echter geen opvallende, sectorbrede risico's aan het licht.

In 2017 kregen we ook andere signalen dat de sector moeilijke tijden doormaakte. Twee aoc's zijn in financiële problemen geraakt. Twee aoc's hadden vergaande fusieplannen (en zijn gefuseerd per 1 januari 2018). Vier andere aoc's hebben onderlinge fusieplannen kenbaar gemaakt en een fusieplan van de twee grootste aoc's is niet doorgegaan. Daarnaast is er bij circa een kwart van de aoc's sprake geweest van bestuurswisselingen. Tot slot werd in de kabinetsformatie van Rutte III besloten het groen onderwijs – dat voorheen onder het ministerie van EZ viel – per direct onder te brengen bij het Ministerie van OCW.

Deze ontwikkelingen gaven ons voldoende aanleiding om een themaonderzoek uit te voeren naar de financiële positie van de aoc's en de mogelijke effecten daarvan op de kwaliteit van het onderwijs.

Kenmerken van de sector

Er zijn dertien over Nederland verspreide onderwijsinstellingen die mbo-opleidingen verzorgen in het agrarisch (groene) domein. Elf daarvan zijn zelfstandige aoc's, die in een 'eigen' regio onderwijs aanbieden. Bij enkele aoc's is sprake van een overlap met het voedingsgebied van een ander aoc. De aoc's variëren in omvang van een kleine instelling met voornamelijk (meer dan 70 procent) mbo-studenten op twee leslocaties tot een grote instelling met voornamelijk vo-leerlingen op bijna twintig leslocaties. De meeste aoc's zijn in vergelijking met het overige mbo klein van omvang. Eén aoc maakt met een groen hbo deel uit van een groene onderwijsgroep. De aoc's kennen een sterke sectorale verbondenheid en een beperkte onderlinge concurrentie. Voor hun vmbo hebben ze één profiel (namelijk 'groen').

Ontwikkelingen in de bekostiging van de aoc's

Het totale bedrag aan bekostiging (inclusief subsidies) dat het groen mbo jaarlijks ontvangt, is vanaf 2015 teruggelopen. Ook is de subsidie voor praktijkleren afgebouwd. Van de bezuinigingen van in totaal € 55 miljoen op het groen onderwijs had € 37 miljoen betrekking op de aoc's. Hiervan is €28 miljoen te beschouwen als een onderdeel van de basisbekostiging.

Omgerekend per mbo-student verschillen de ontwikkelingen in de reguliere bekostiging door EZ en OCW vanaf 2012 echter weinig van elkaar. Omgerekend per vo-leerling hebben de aoc's vanaf 2012 meer ontvangen dan het overige vo. Dit is vermoedelijk toe te schrijven aan de extra vergoeding voor leerlingen en studenten met een ondersteuningsbehoefte, omdat de aoc's – waarvan het vo-deel uitsluitend uit vmbo bestaat – relatief meer zorgleerlingen aantrekken dan het overige vo, dat naast vmbo nog andere richtingen aanbiedt, waarin het aandeel zorgleerlingen lager is. De extra vergoeding voor zorgleerlingen moeten de aoc's sinds de invoering van passend onderwijs bovendien verwerven door te onderhandelen binnen diverse samenwerkingsverbanden. Daarmee is de verkrijging van deze middelen onzekerder geworden.

Met de overdracht van het groen onderwijs naar het ministerie van OCW wordt de bekostiging ervan geharmoniseerd met het overige onderwijs (vanaf 2019) en een deel van de eerdere bezuinigingen wordt daarbij geschrapt. Verder is in februari 2018 een bestuursakkoord gesloten tussen OCW en de MBO-Raad waarin onder andere de kwaliteitsafspraken worden geregeld. De effecten hiervan zijn nog niet uitgewerkt en vallen feitelijk ook buiten dit onderzoek.

Ontwikkeling leerlingen en studenten

Het aantal studenten in het groen mbo krimpt al vanaf 2012 gestaag en beduidend meer dan in het overig mbo, dat vanaf 2016 zelfs weer een stijging laat zien. De groei van het aantal vo-leerlingen van de aoc's was tot en met 2015 weliswaar hoger dan in het overig vo, maar sloeg in 2016 ook een jaar eerder om in krimp.

De beelden per afzonderlijk aoc zijn zeer verschillend – van groei tot krimp – en tonen vaak geen verband met de demografische ontwikkeling in de regio. Ondanks de al ingezette daling van zowel het groene mbo (in de afgelopen vijf jaar 15 procent) als het vo (vanaf 2016) begroten maar weinig aoc's de komende jaren een daling van het aantal leerlingen en studenten.

De daling in het mbo wordt voor de komende jaren (tot en met 2026) landelijk echter op meer dan 25 procent ingeschat en in het vo op zo'n 15 procent. Daarbij krijgt het groen mbo mogelijk meer te maken met krimp dan het reguliere mbo, omdat de aoc's relatief ondervertegenwoordigd zijn in de Randstad, waar zich de meeste groei voordoet in het mbo. Ook de grote veranderingen in het agrarische bedrijfsleven – het voornaamste werkveld van de mbo-studenten van de aoc's – hebben gevolgen voor het toekomstig aantal studenten in het groene onderwijs en voor het lesaanbod. Door economische ontwikkelingen als schaalvergroting en technische ontwikkelingen als automatisering en digitalisering verdwijnen niet alleen vele agrarische bedrijven, maar verandert ook de aard van het werk in de sector, evenals de gewenste kennis; dat heeft gevolgen voor het gewenste lesaanbod. Uiteraard geldt dit het meest voor aoc's die in de regio's opereren waar deze ontwikkelingen het sterkst zijn, zoals in het noorden, oosten en zuiden van ons land.

Financiële positie aoc's

De financiële positie (uitgedrukt in solvabiliteit en liquiditeit) van de aoc-sector als geheel is voldoende en verschilt slechts marginaal van die van het overige mbo. Wel heeft de aoc-sector als geheel over 2016 een negatief resultaat geboekt, veroorzaakt door vijf van de elf aoc's. Ook voor 2017 hebben de meeste aoc's een negatief financieel resultaat begroot. Uit de analyse van de jaarverslagen 2016 blijkt dat de sector zich zorgen maakt over de bekostiging en subsidies, terwijl ook de baten uit andere activiteiten zoals werk voor derden (contracten met bedrijven) de laatste jaren onder druk staan.

Hoewel de aoc's een afname begroten van het aantal medewerkers en hun flexibele schil vergroten – bij sommige bedraagt deze inmiddels meer dan 20 procent - anticiperen zij als sector niet voldoende op de krimp. Op een enkele uitzondering na hebben de instellingen de afgelopen jaren geen reorganisaties gekend. Wel begroten de aoc's (in de jaarverslagen over 2016) in de komende vier jaar tenminste € 125 miljoen voor bouw en renovatie van hun schoolgebouwen. De omvang van deze investeringen en de ingezette krimp en dus afnemende bekostiging zullen naar verwachting een zware wissel trekken op de financiële positie van de aoc's.

Onderwijsaanbod en -kwaliteit

In het onderwijsaanbod springen twee ontwikkelingen in het oog. Allereerst is de doorstroom van groen vo naar groen mbo relatief beperkt (30 procent) ten opzichte van de landelijk gemiddelde doorstroom in andere opleidingsrichtingen (70 procent). Voor het groen mbo – dat

in omvang gemiddeld een derde uitmaakt van de aoc's – is de instroom uit het groen vo met ongeveer 60 procent uiteraard wél substantieel. Daarnaast valt op dat voor een beperkt - en al een aantal jaren krimpend - aantal mbo-studenten op nagenoeg alle aoc's een groot aantal (crebo-) opleidingen wordt verzorgd, namelijk tussen de 50 en 68. Een aantal daarvan is nauwelijks bezet. Een groeiend aantal opleidingen zal dan ook naar verwachting economisch moeilijk handhaafbaar zijn.

De onderwijskwaliteit wijkt niet in negatieve zin af van die in het overige vo en mbo. Wel blijft de kwaliteitsborging bij veel aoc's nog achter. De aansturing hierop wordt bemoeilijkt door de complexiteit van de aoc's (twee schoolsoorten, groot voedingsgebied) en een beperkte stafomvang en middenmanagement.

Risico's en kansen

Door de verwachte krimp zullen de aoc's de komende jaren te maken krijgen met afnemende baten uit rijksbijdragen. Ook andere ontwikkelingen, zoals afnemende baten uit werk in opdracht van derden en de invoering van passend onderwijs, zullen tot lagere baten leiden. Tegelijkertijd wil de sector wel substantieel investeren in (ver)bouwactiviteiten. Instellingen anticiperen op de afnemende baten door onder meer te bezuinigen op personeel. Dat kan op termijn risico's met zich meebrengen voor (de borging van) de onderwijskwaliteit.

Het risico voor de kwaliteit van het onderwijs zit in de combinatie van krimp en onvoldoende kwaliteitsborging op opleidingsniveau, waardoor docenten met combinatiegroepen niet de kwaliteit kunnen bieden die ze zouden willen en dit onvoldoende gemonitord kan worden. Verder vraagt het beleid – gericht op regionale versterking en verbinding – veel van de relatief beperkt mankracht van de aoc's, vooral als ze in verschillende regio's opereren.

De fusieplannen die in de sector leven, laten goed zien dat de aoc's vanouds sterk op elkaar georiënteerd zijn. Fusies zijn echter alleen effectief als ze aanwijsbare synergie opleveren. Gezien het grote verzorgingsgebied van de meeste aoc's is dat een lastige opgave. De kansen voor de aoc's liggen dan ook bij een intensievere samenwerking met roc's en regionale vo-instellingen. Dit leidt tot meer regionale focus en tot een gezonde schaalomvang van de organisaties en maakt het eenvoudiger om gecombineerde opleidingen – zogenaamde cross-overs tussen groene en reguliere mbo-opleidingen – aan te bieden, zodat de instellingen beter kunnen inspelen op de onderwijsvraag vanuit het bedrijfsleven.

Inleiding

1.1 Aanleiding

De aoc's hebben via hun koepelorganisatie (AOC Raad) in 2017 zorgelijke signalen afgegeven over hun financiële ontwikkeling en financiële verwachtingen voor de komende jaren. Die wijten zij aan bezuinigingen van het ministerie van Economische Zaken (hierna: EZ). In 2017 kregen we ook andere signalen dat de sector moeilijke tijden doormaakte (zie hoofdstuk 2). De jaarlijkse, risicogerichte analyses van de jaarrekeningen die we uitvoeren, brachten de afgelopen jaren echter geen opvallende, sectorbrede risico's aan het licht.

De tegenstrijdigheid tussen de genoemde signalen en de ontwikkelingen in de sector aan de ene kant en het beeld dat de verantwoording oproept aan de andere kant, was voor ons aanleiding om een themaonderzoek uit te voeren naar de financiële positie van de aoc's en de verwachte ontwikkelingen daarin, inclusief de mogelijke effecten op de kwaliteit van het onderwijs.

1.2 Doel

Het doel van dit themaonderzoek is een duidelijk beeld te krijgen van:

- de (gewijzigde) bekostiging van aoc's ten opzichte van vergelijkbare onderwijsinstellingen vallend onder OCW: regionale opleidingscentra (hierna roc's) en vakinstellingen;
- de huidige financiële positie van de aoc's (boekjaar 2016);
- de verwachte financiële ontwikkelingen van de aoc's volgens de continuïteitsparagraaf van hun jaarverslag;
- de ingezette beleidsactiviteiten van de aoc's om te anticiperen op de risico's;
- de risico's van deze financiële ontwikkelingen voor de onderwijskwaliteit.

In het licht van het bovenstaande worden de aoc's – voor zover relevant in dit themaonderzoek – vergeleken met roc's/vakinstellingen en vo-instellingen. Ook worden de verwachte financiële ontwikkelingen, investeringen in materiële vaste activa en demografisch ontwikkelingen van de aoc's getoetst voor de begrote jaren 2017 tot en met 2019¹.

1.3 Onderzoeksvraag

De hoofdvraag bij dit themaonderzoek is: 'Hoe acteren de aoc's op de gedaalde rijksbijdragen en hoe anticiperen zij op de verwachte lagere aantallen leerlingen in het vo en studenten in het mbo en welke (mogelijke) risico's heeft dit voor de financiële continuïteit en de onderwijskwaliteit?'

Deelvragen die voortvloeien uit de hoofdvragen van het onderzoek zijn:

- Wat zijn de voornaamste karakteristieken van aoc's?
- Hoe worden de aoc's bekostigd en in hoeverre wijkt dit af van vergelijkbare instellingen?
- Wat zijn de belangrijkste mutaties in de bekostiging van aoc's geweest in de afgelopen kabinetsperiode?
- Wat is het effect geweest van deze mutaties in de bekostiging op de huidige financiële positie van aoc's?
- Wat is het verwachte toekomstige effect op de financiële positie van aoc's?
- In hoeverre zijn deze ontwikkelingen al dan niet consistent vertaald in het meerjarig cijferbeeld van aoc's?
- Welke mogelijke gevolgen en/of risico's heeft dit voor de financiële continuïteit en de onderwijskwaliteit van aoc's?

---

¹ In de continuïteitsparagraaf moeten onderwijsinstellingen een meerjarenbegroting van tenminste 3 jaren verantwoorden, en 5 jaren bij majeure investeringen.

1.4 Opzet en reikwijdte van het onderzoek

De bevindingen van dit themaonderzoek zijn gebaseerd op bureauonderzoek naar onder meer jaarverslagen 2016, DUO-rapportages over de jaarverslagen van voorgaande jaren, algemene prognoses van demografische ontwikkelingen, rijksbegrotingen en wet- en regelgeving. Verder hebben wij voor dit themaonderzoek informatie verkregen uit gesprekken met bestuurders van de afzonderlijke aoc's.

Uit het voorgaande volgt dat we voor het themaonderzoek gebruik maken van informatie die deels extern is getoetst, zoals de jaarrekeningen (accountants van de onderwijsinstellingen) en de rijksbegrotingen (door Audit Dienst Rijk), en van informatie die wij niet hebben kunnen toetsen, zoals toekomstgegevens (referentieramingen) en interviewinformatie.

In het nieuwe regeerakkoord wordt voor de komende jaren een gedeelte van de bezuinigingen van de afgelopen jaren teruggedraaid. Wat het effect daarvan is op de aoc's – en van andere maatregelen die inmiddels zijn aangekondigd in het Bestuursakkoord dat begin 2018 is afgesloten tussen het ministerie van OCW en de MBO Raad – is nog niet geheel duidelijk. Ook worden in het vo extra middelen ter beschikking gesteld voor technisch onderwijs; het is nog onduidelijk of en zo ja in welke mate het groen vo daarvan profiteert. De effecten van deze maatregelen zijn daarom niet meegenomen in dit onderzoek.

Het groen vmbo dat onderdeel is van overige vo-instellingen en de agrarische of groene onderwijsinstellingen in het hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) zijn bij dit onderzoek niet betrokken.

1.5 Leeswijzer

Na een korte beschrijving van de aoc-sector in hoofdstuk 2 gaan we in hoofdstuk 3 in op de ontwikkeling van de bekostiging van deze groene scholen in de periode 2012 tot en met 2017 en we vergelijken die met het overige mbo en vo. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 4 in op de financiële positie van de aoc's in 2016 en we vergelijken die met de overige mbo-instellingen (regionale opleidingscentra en vakinstellingen). Daarna gaan we in hoofdstuk 5 in op de financiële uitdagingen van de aoc's voor 2017 en de komende jaren. In hoofdstuk 6 beschrijven we de ontwikkeling van de kwaliteit van de aoc's en de daaruit voortvloeiende risico's. Ten slotte recapituleren wij in hoofdstuk 7 de belangrijkste uitdagingen en risico's voor de groene scholen.

2 De AOC-sector: karakteristieken en ontwikkelingen

2.1 Typering van de sector: meer vmbo dan mbo en veel leslocaties

Bij de sectorvorming in de jaren negentig van de vorige eeuw waren er 24 aoc's waarvan er na diverse fusies en herindelingen in 2017 elf resteerden. Deze onderwijsinstellingen verzorgden in 2017 op circa 90 over geheel Nederland verspreide leslocaties voortgezet onderwijs (uitsluitende vmbo) aan circa 32.500 leerlingen en verzorgden 600 mbo-opleidingen voor circa 24.500 studenten in het agrarisch (groene) domein. Verder zijn er twee regionale opleidingscentra (hierna roc's) die ook mbo-opleidingen in het groene domein verzorgen. Alle aoc's hebben een eigen verzorgingsgebied dat in een aantal gevallen gedeeltelijk overlappend is. Daar kunnen door concurrentie ook jaarlijks verschuivingen van het aantal leerlingen en studenten voorkomen.

Hieronder staan alle onderwijsinstellingen genoemd die in het groene domein van het mbo en vo actief zijn, alsmede hun verzorgingsgebied (zie ook bijlage 2) en het aantal leslocaties:

- Terra op 8 locaties in Groningen, Drenthe en oostelijk Friesland;
- Nordwin College op 5 locaties in Friesland;
- AOC de Groene Welle op 2 locaties in Overijssel;
- ROC Landstede op 1 locatie nabij Zwolle, Overijssel;
- AOC Oost op 6 locaties in oostelijk Gelderland en Overijssel;
- Aeres met 6 locaties in Gelderland, Flevoland en Utrecht;
- Clusius College op 8 locaties in Noord Holland;
- Wellantcollege op 18 mbo locaties in de Randstad en enige tientallen vbo locaties in de Randstad en rivierengebied van Zuid Holland, Utrecht;
- Lentiz onderwijsgroep op 9 locaties in westelijk Zuid Holland (Rotterdam e.o.);
- Edudelta College op 4 locaties in de Zuid Holland en Zeeland;
- AOC Prinsentuin (ROC West Brabant) op 1 locatie in Breda, Brabant;
- Helicon Opleidingen op 12 locaties in Brabant en Gelderland;
- Citaverde College op 6 locaties in Limburg.

Van deze dertien instellingen zijn de twee met het laagste aantal studenten onderdeel van twee grote roc's. Deze twee roc's hebben we wel in de uitvoering van ons onderzoek betrokken voor wat betreft de bekostiging (hoofdstuk 3) en de interviews met de onderwijsinstellingen. Ze zijn buiten beschouwing gebleven bij onze bevindingen over de financiële ontwikkelingen, verwachtingen, risico's en kwaliteit (hoofdstuk 4 t/m 6). In de eerste plaats vanwege de zeer beperkte omvang van het groene onderwijs bij deze twee onderwijsinstellingen. In de tweede plaats vanwege de grote omvang van deze twee onderwijsinstellingen in vergelijking met de reguliere aoc's.

De overige elf aoc's verschillen fors in aantal leerlingen en studenten, samenstelling daarvan naar onderwijssoort en in het aantal leslocaties. Leerlingen- en studentenaantallen variëren van minder dan 2.000 leerlingen en studenten bij het kleinste tot bijna 13.000 leerlingen en studenten bij het grootste aoc. Van de elf aoc's hebben er negen meer vo-leerlingen dan mbo-studenten; in een enkel geval gaat het zelfs om meer dan 70 procent. Twee aoc's bestaan voor meer dan 70 procent uit mbo-studenten. Eén onderwijsinstelling omvat naast een aoc met vo-leerlingen en mbo-studenten ook een hbo.

Uiteraard manifesteren de verschillen in het aantal leerlingen en studenten zich ook in de financiële omvang van de balans en de exploitatie. De elf aoc's bieden tussen de 50 en 68 opleidingen aan. Daaruit blijkt dat de kleinere aoc's relatief veel opleidingen in huis hebben ten opzichte van het aantal mbo-studenten.

2.2 Een turbulent jaar: financiële problemen en meerdere fusies

2017 was een turbulent jaar voor de sector, om verschillende redenen. Twee kleinere aoc's zijn in de financiële problemen geraakt en onder aangepast financieel toezicht van de inspectie geplaatst. Bij drie aoc's zijn bestuurders vervangen. Een groot deel van de aoc's bleek verder plannen te hebben om te fuseren met andere aoc's. We telden vier fusievoornemens tussen aoc's (het betrof dus acht aoc's in totaal). Het fusievoornemen van de twee grootste aoc's is inmiddels afgeketst. Een ander fusievoornemen is door de Commissie Macrodoelmatigheid mbo goedgekeurd, is per 1 januari 2018 juridisch geëffectueerd en wordt met ingang van komend studiejaar ook inhoudelijk van kracht. De twee andere fusies zijn op moment van schrijven nog lopende. Deze ontwikkeling leidt binnen enkele jaren tot bijna een halvering van het aantal aoc's.

2.3 VO-specifiek en passend onderwijs in het bijzonder

Negen van de elf aoc's hebben meer leerlingen in het voortgezet onderwijs (alleen vmbo) dan in het middelbaar beroepsonderwijs. Volgens de referentieramingen² zal het aantal leerlingen in de komende 10 jaar (tot 2026) gemiddeld met bijna 15% dalen. De daling is voor het groen vo overigens kleiner dan voor het groen mbo (-25%).

Voor de groene vo-scholen (die uitsluitend vmbo verzorgen) geldt dat tot en met 2015 ruim 37 procent van hun leerlingen een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) heeft.³ Alle scholen ontvingen tot 2016 via de rijksbijdrage direct de bekostiging voor hun lwoo/pro-leerlingen. Deze bekostiging is circa 60 procent hoger dan de bekostiging van overige vo-leerlingen, en vormt – gezien het aantal lwoo/pro-leerlingen in het groene vo – een aanzienlijk deel van de rijksbijdrage. In 2014 is de Wet passend onderwijs van kracht geworden. Op grond daarvan zijn alle aoc's inmiddels verbonden aan een of meer samenwerkingsverbanden (hierna swv's). Die swv's zijn vanaf 2016 naast de indicatiestelling voor leerlingen met ondersteuningsbehoefte ook verantwoordelijk voor de toekenning van die gelden voor leerlingen aan de scholen. Grofweg loopt de toekenning via verdeelmodellen die per swv verschillen: van een geoormerkte bijdrage per leerling (geld volgt leerling) tot een lumpsumbenadering waarbij de middelen op basis van leerlingenaantallen worden verdeeld. Vervolgens moeten deze scholen – dus ook de aoc's – binnen het swv afspraken maken over de besteding en de verantwoording daarvan. Het passend onderwijs vergt extra afstemming en administratieve ondersteuningslasten en de verdeling leidt in sommige gevallen tot lagere baten voor een aoc uit het lwoo/pro-deel van de bekostiging dan voorheen. Het exacte effect op deze baten verschilt per aoc en per swv; we kunnen het niet kwantificeren.

2.4 Ontwikkelingen binnen het mbo-deel van aoc's

De aoc's zijn – met in 2017 gemiddeld circa 2.025 mbo-studenten, variërend van 658 bij het kleinste tot 5.161 bij het grootste aoc – te beschouwen als kleine mbo-instellingen. De roc's, maar ook diverse vakinstellingen, hebben beduidend meer mbo-studenten. Aan die studenten bieden de aoc's tussen de 50 en 68 opleidingen (hierna ook: crebo's) aan. Bij enkele aoc's zijn die opleidingen geconcentreerd op één locatie, maar bij de meeste zijn ze verdeeld over meerdere locaties. In 2016 hadden alle aoc's meerdere crebo's met minder dan 100 studenten; bij sommige opleidingen was maar een handvol studenten ingeschreven. Naar verwachting zal

² DUO referentieramingen 2016 o.b.v. CBS cijfers

³ Overigens zijn ook bij de vmbo-scholen met de profielen techniek zorg & welzijn vergelijkbare percentages van de leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte.

het aantal mbo-studenten in 2021 gemiddeld per aoc met 16 procent zijn gedaald. Van de entree-opleidingen – die bij alle aoc's sinds 2016 sterk zijn teruggelopen (gemiddeld met 81 procent) – valt dan te verwachten dat die geheel zijn afgebouwd en opgeheven.

Opvallend is dat de meeste aoc's verwachten dat het aantal crebo's nauwelijks zal afnemen. Gezien de verwachte daling van het aantal studenten zal het bijzonder lastig worden voor een deel van de aoc's om het huidig aanbod van crebo's economisch verantwoord in de lucht te houden.

3 Bekostiging aoc's

3.1 Inleiding

Tot eind 2017 vielen de aoc's, hogescholen voor agrarisch onderwijs en de Universiteit van Wageningen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van EZ. Alle overige onderwijsinstellingen vielen onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van OCW. Beide ministeries bepaalden daarbij zelf voor hun sectoren de budgetten, bestaande uit de jaarlijkse bijdragen voor de exploitatie van het onderwijs (bekostiging) en de overige, veelal tijdelijke subsidies. Met ingang van 2018 vallen ook alle onderwijsinstellingen van de groene sector onder de verantwoordelijkheid van OCW. In februari 2018 hebben OCW en de MBO-Raad een bestuursakkoord bereikt. De effecten hiervan zijn nog niet uitgewerkt en die hebben we daarom niet in dit onderzoek kunnen betrekken.

Aan de hand van de uitgaven volgens de rijksbegroting vergelijken we in dit hoofdstuk de ontwikkeling in de afgelopen zes jaar (2012 tot en met 2017) van de bekostiging van de aoc's met die van het overige mbo en vo, en in relatie met de ontwikkeling van het aantal leerlingen en studenten volgens DUO.

Een vergelijking tussen groen vmbo en overig vmbo is niet goed mogelijk omdat in de verstrekte bekostiging (lumpsum) in het overig vo geen eenvoudig herleidbaar onderscheid wordt gemaakt tussen de vmbo-leerlingen en avo/vwo-leerlingen. De bekostiging is bedoeld voor de exploitatie (in stand houden) van opleidingen van de onderwijsinstellingen in deze sectoren. De aoc's verzorgen voorbereidend beroepsonderwijs (vbo) voor de groene sector in het voortgezet onderwijs (vo) en opleidingen in het middelbare beroepsonderwijs (mbo): entree-opleidingen, basisopleidingen en specialistische beroepsopleidingen en middenkaderopleidingen. Roc's en vakinstellingen verzorgen deze opleidingen in het mbo buiten de sector groen. Daarnaast geven de regionale opleidingscentra voortgezet algemeen vormend onderwijs voor volwassenen (vavo).

3.2 Systematiek bekostiging nagenoeg gelijk, hoogte verschilt

Voor dit onderzoek hebben wij de uitgaven voor aanvullende bekostiging en de diverse subsidies geanalyseerd en vervolgens verdeeld naar de geldstromen voor onderwijsinstellingen en naar de overige bestedingen (zoals Kennisnet vo, apparaatskosten, diverse projecten, e.d.).

Tot en met 2017 bepaalden de ministeries van OCW en EZ voor hun respectievelijke onderwijssectoren de macrobudgetten en de aanvullende subsidies. De hoogte van de macrobudgetten werd beïnvloed door het (verwachte) aantal leerlingen en studenten in die sectoren, waarvan de aantallen in de departementale jaarverslagen vermeld staan. In tegenstelling tot het overig vo dat op basis van de WVO wordt bekostigd, werd en wordt het agrarisch vo bekostigd op basis van de Web⁴. Hierbij ontvangen de aoc's ook – en daarmee anders dan het overige vo – een vast bedrag per leerling voor de huisvesting.

Naast de jaarlijkse bekostiging verstrekten de ministeries van EZ en OCW jaarlijks aanvullende bekostiging en diverse subsidies aan de onderwijsinstellingen. Die aanvullende bekostiging en subsidies waren meestal gericht op specifieke doelen, en waren tijdelijk van aard en de verdeling berustte vaak op verschillende grondslagen. Daarbij waren diverse subsidies van OCW voor het vo en mbo die – al dan niet op aanvraag – ook werden toegewezen aan de aoc's.

---

⁴ De uitvoeringsregeling Web 2007 (Regeling van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 8 november 2008, nr. BVE/Stelsel/73928, houdende uitvoeringsregels voor het bekostigen van het middelbaar beroepsonderwijs en de educatie)

In ons onderzoek hebben wij vastgesteld dat de bekostiging qua systematiek en berekeningswijze voor de aoc's op basis van de Web gelijkwaardig is aan die voor de overige mbo-instellingen. We zien dan ook in de afgelopen jaren (2012 tot en met 2017) een vrijwel gelijkwaardige ontwikkeling van de bekostiging per mbo-leerling⁵.

Daarbij past wel een kanttekening: een specifieke subsidieregeling⁶ van EZ moet voor de aoc's als aanvulling op de reguliere rijksbijdrage worden beschouwd (zoals ook benoemd in de regeling zelf). Dit is in een rapportage van een interne werkgroep EZ/LNV van september 2016 bevestigd⁷. De subsidies van EZ zijn op grond van het regeerakkoord Rutte II teruggelopen van circa € 82 miljoen in 2013 tot circa € 27 miljoen in 2016. Van deze bezuinigingen van in totaal € 55 miljoen op het groen onderwijs heeft € 37 miljoen betrekking op de aoc's. Hiervan is €28 miljoen te beschouwen als een onderdeel van de basisbekostiging (rapport *Groen onderwijs in beweging*⁸)⁹.

Er zijn in de afgelopen jaren nog meer onderzoeken uitgevoerd naar de bekostiging van het groen mbo in vergelijking met het overige mbo.¹⁰ De verschillende onderzoeken hebben geresulteerd in het besluit van de minister van OCW (najaar 2017) om de bedragen voor leerlingen in het groen mbo te verhogen en te harmoniseren met die van het overig mbo.

Omdat dit onderzoek gericht is op de aoc's als geheel, gaan we hier verder niet in op de toedeling van bekostiging en subsidies per afzonderlijke instelling. In bijlage 1 zijn de uitgaven van beide ministeries voor de onderscheiden onderwijssectoren aoc's, overig mbo (roc's en vakinstellingen) en vo over de afgelopen zes jaar in beeld gebracht¹¹. Tevens is hierin opgenomen het daadwerkelijk aantal leerlingen op peildatum 1 oktober van enig jaar¹². In de onderstaande grafieken geven wij de ontwikkeling van de uitgaven aan de genoemde onderwijssectoren en het aantal leerlingen per onderwijssector weer.

3.3 Ontwikkeling bekostiging aoc's: sterke toename vo-deel

In deze paragraaf gaan wij in op de ontwikkeling van de bekostiging van EZ in de onderwijssector aoc's. Dit vergelijken wij vervolgens met de bekostiging van OCW van de onderwijssectoren overig mbo, bestaande uit de roc's en vakinstellingen en het overig vo. In de onderstaande grafiek geven wij via de linker verticale as de totale uitgaven (x € 1.000) weer van het ministerie van EZ aan de aoc's, alsmede een uitsplitsing daarvan naar het mbo-deel en vo-deel. Tevens geven wij via de rechter verticale as in de grafiek de ontwikkeling weer van het aantal vo-leerlingen en mbo-studenten in het groen onderwijs volgens inschrijvingen van DUO.

Uit grafiek 1 blijkt dat de ontwikkelingen in het groen vo en groene mbo sterk verschillen, zowel wat betreft de bekostiging als het aantal leerlingen en studenten. Sinds 2012 is de bekostiging van het groen vo gestaag toegenomen met in totaal 21 procent tot circa € 335 miljoen in 2017. Tot 2016 is daar ook het aantal leerlingen gestaag gestegen met in totaal 10 procent tot bijna 35.000 leerlingen, waarna in 2017 een daling van 4 procent is ingezet. Door de zogenoemde t-1 bekostigingsberekeningen uit zich dit nog niet in de bekostiging van 2017.

⁵ Brief 829901 van 26 oktober 2015 OCW: Kabinetsreactie op het rapport Berenschot 'scenario's bekostiging aoc.

⁶ Regeling praktijkleren en Groene plus

⁷ Groen onderwijs in beweging

⁸ Kamerstukken II, 2016-2017, 34284 nr.10

⁹ De overige subsidiemiddelen werden door EZ ter beschikking gesteld voor het uitvoeren van vakdepartementaal beleid op basis van goedgekeurde projectaanvragen.

¹⁰ Rapporten van Panteia en Berenschot Zie literatuurlijst

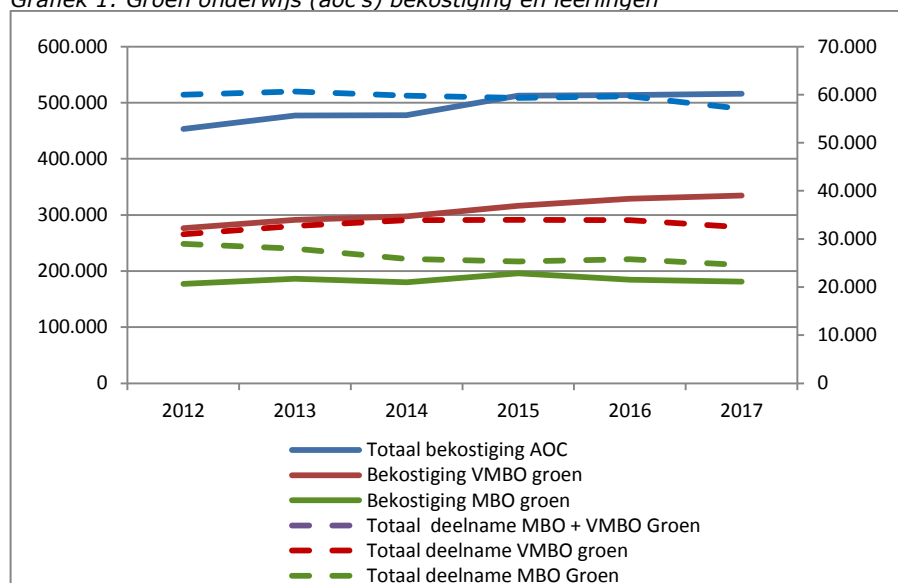
¹¹ Bron: jaarverslagen rijksbegroting 2012-2016 en stand 2^e suppl wet 2017

¹² Bron: DUO gegevens; 2012-2016 betreffen de totalen zoals opgegeven door de onderwijsinstellingen; voor 2017 is dit de prognose van OCW omdat de opgaven van de onderwijsinstellingen nog niet bekend zijn.

De bekostiging van het groen mbo fluctueert; ze vertoont een piek in 2015 en is daarna gedaald tot ruim € 181 miljoen, een niveau dat niet veel hoger is dan dat van het budget in 2012. Het aantal studenten is in die jaren – met uitzondering van een kleine opleving in 2016 - gestaag gedaald tot ruim 24.500 in 2017. Dat is een afname van 4.400 (15 procent).

Omgerekend is het bedrag van de bekostiging dat in dat jaar per leerling kan worden besteed in het groen vo in de periode 2012-2017 met ruim 15 procent toegenomen en dat van studenten in het groen mbo met ruim 20 procent.

Grafiek 1: Groen onderwijs (aoc's) bekostiging en leerlingen^{1 3}

Bron: EZ (Jaarrekeningen) en DUO (aantal leerlingen)

3.4 Ontwikkeling bekostiging overige mbo en vo: sterkere toename mbo

Ter vergelijking met het bovenstaande hebben we in deze paragraaf met twee grafieken de ontwikkelingen in beeld gebracht van de uitgaven van OCW voor het overige mbo (roc's en vakinstellingen) en voor het overige vo, alsmede de ontwikkeling van het aantal leerlingen en studenten in beide onderwijssectoren.

De bekostiging (inclusief subsidies) van het overige mbo is in 2014 en 2015 in totaal met circa 15 procent relatief fors toegenomen door een hoger budget voor met name de regeling kwaliteitsafspraken mbo^{1 4} die overigens ook bestemd is voor het groen mbo. In jaren 2016 en 2017 vlakt de toename af tot een ruime 1 procent, wat meer in de lijn ligt van de jaarlijkse prijs- en loonaanpassingen. De ontwikkeling van zowel het aantal studenten als de bekostiging van het overige mbo wijkt af van de andere twee onderwijssectoren (aoc's en overig vo). Na een daling tot en met 2015 van in totaal bijna 5 procent, is het aantal studenten in 2016 gestegen. In 2017 vlakt die groei weer af. Omgerekend is de bekostiging per student in het overige mbo in de periode 2012-2017 met ruim 21 procent toegenomen.

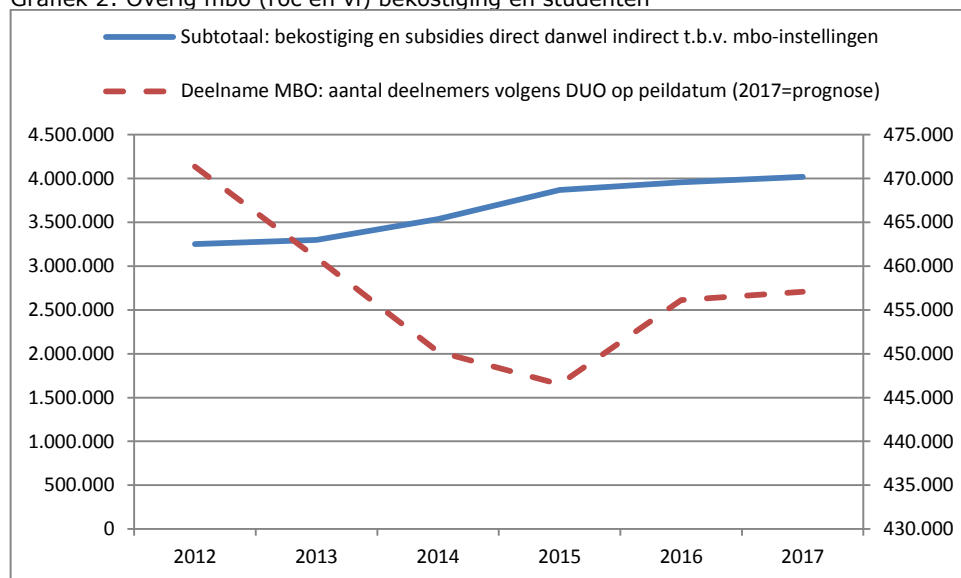
De bekostiging van het overig vo loopt – in lijn met de t-1 bekostiging – grotendeels parallel aan de stijging van het aantal leerlingen, dat na een piek in 2016 van ruim 968.000 leerlingen, in 2017 met 1 procent is gedaald. Omgerekend is de bekostiging per leerling in het overige vo in de periode 2012-2017 met bijna 11 procent toegenomen.

^{1 3} Excl. subsidies EZ Groen Onderwijs: deze zijn niet per sector gespecificeerd

^{1 4} Regeling kwaliteitsafspraken mbo waarvan de subsidie over 2017 € 365 miljoen. bedraagt

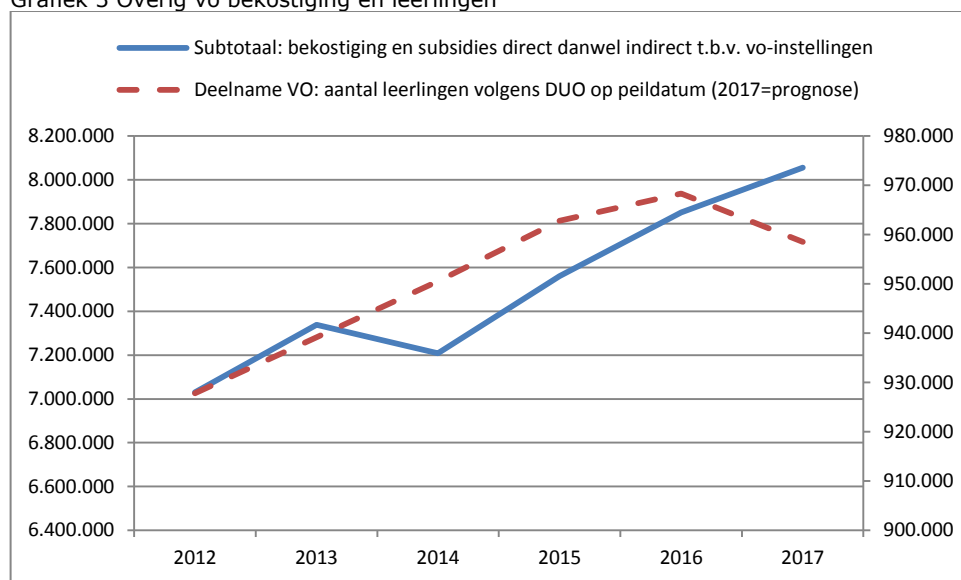

Grafiek 2: Overig mbo (roc en vi) bekostiging en studenten

Bron: OCW (Jaarrekeningen OCW) en DUO (aantal ingeschreven leerlingen)

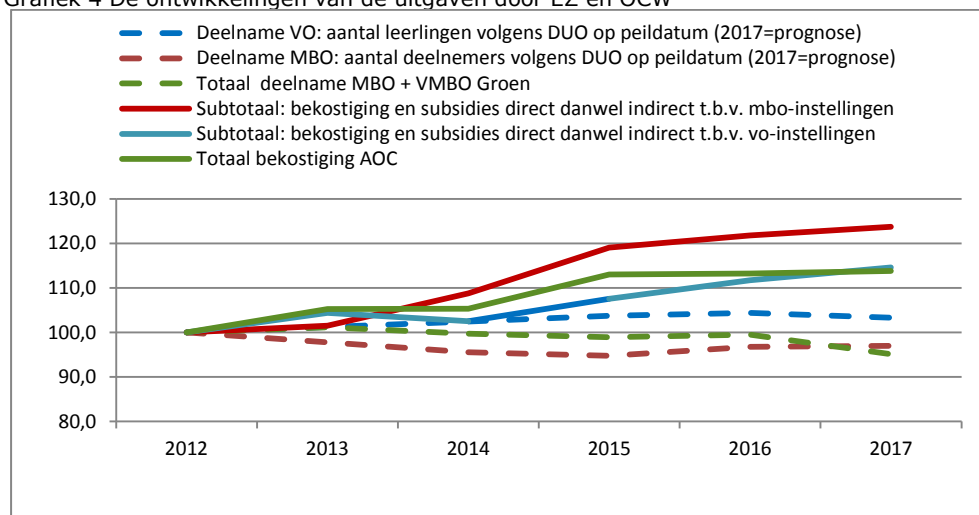
Grafiek 3 Overig vo bekostiging en leerlingen

Bron: OCW (Jaarrekeningen) en DUO (leerlingen)

Tot slot hebben we ter vergelijking in de onderstaande grafiek (4) de ontwikkelingen van de uitgaven door EZ en OCW en het aantal leerlingen in de drie onderzochte onderwijssectoren over de periode 2012 tot en met 2017 geïndexeerd weergegeven met als uitgangspunt 2012. Daaruit blijkt dat de trend voor de bekostiging en voor het aantal leerlingen in het groen onderwijs afwijkt van het overige mbo en vo. De ontwikkeling van de bekostiging van het groen onderwijs ten opzichte van het overige mbo en vo is te verklaren door de mix van vo en mbo waarbij voor de aoc's de daling van het groen mbo gecompenseerd wordt door een groei in hun groen vo. Wij merken daarbij op dat de aoc's in het kader van prestatieafspraken ook subsidies / aanvullende bekostiging van OCW (de rode lijn) hebben ontvangen.

Grafiek 4 De ontwikkelingen van de uitgaven door EZ en OCW

3.5

Conclusie: ontwikkeling bekostiging aoc's verschilt weinig van overig mbo en vo

In paragraaf 1.3 hebben we twee deelvragen van dit onderzoek geformuleerd, waarop we in dit hoofdstuk een sectorbreed antwoord geven.

Hoe worden de aoc's bekostigd en in hoeverre wijkt dit af van vergelijkbare instellingen? De aoc's worden op basis van de WEB via dezelfde systematiek bekostigd als de overige mbo-instellingen.

Wat zijn de belangrijkste mutaties in de bekostiging van aoc's geweest in de afgelopen kabinetsperiode? Het ministerie van EZ bepaalde zelfstandig het budget waarmee de aoc's werden bekostigd. In tegenstelling tot de subsidies van OCW, zijn de subsidies van EZ, waaronder die voor praktijkleren, in de periode 2012 – 2017 sterk afgenomen. De aoc's konden echter ook diverse subsidies van OCW aanvragen; zo ontvingen zij via OCW aanvullende bekostiging in het kader van prestatieafspraken. Omgerekend is de bekostiging van leerlingen in het groen mbo in de periode 2012-2017 met ruim 20 procent toegenomen tegenover ruim 21 procent in het overige mbo. De bekostiging per leerling in het groen vo is in diezelfde periode met ruim 15 procent toegenomen tegenover 11 procent in het overige vo. Dit is vermoedelijk toe te schrijven aan de extra vergoeding voor leerlingen en studenten met een ondersteuningsbehoefte, omdat de aoc's – waarvan het vo-deel uitsluitend uit vmbo bestaat – relatief meer zorgleerlingen aantrekken dan het overige vo, dat naast vmbo nog andere richtingen aanbiedt, waarin het aandeel zorgleerlingen lager is.

4 Ontwikkeling financiële positie 2012-2016

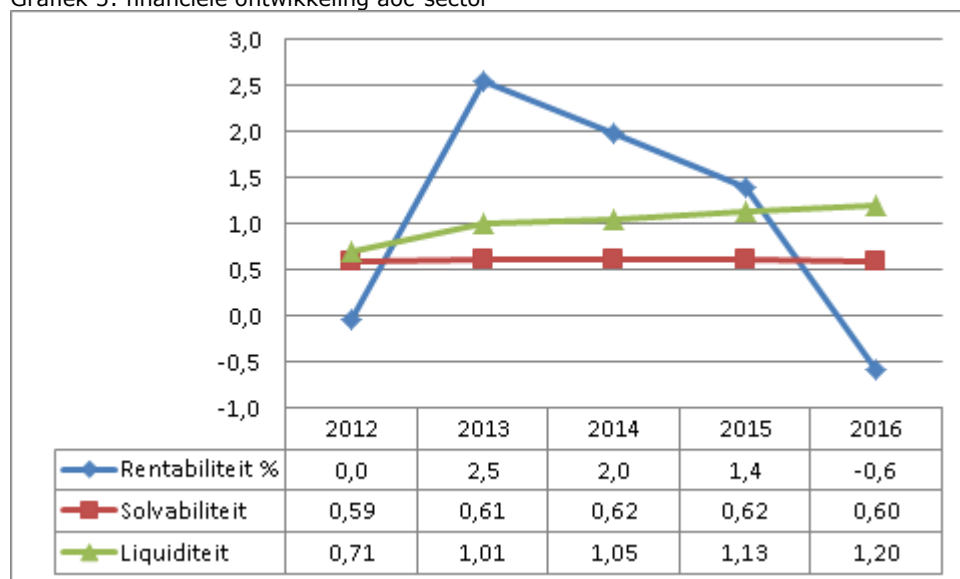
4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de financiële positie van de aoc's als sector en we vergelijken deze met die van de overige mbo-instellingen (roc's/vakinstellingen). Daarbij merken we op dat – anders dan bij de aoc's - het aantal mbo-instellingen dat ook vo verzorgt beperkt is. Dit kenmerk van de aoc's heeft een bepalende invloed op de bekostiging en bestedingen van deze instellingen. De vergelijking met de vo-sector is hier minder relevant omdat vo-besturen vaak niet beschikken over eigen gebouwen. Daardoor is met name de solvabiliteit niet vergelijkbaar met instellingen in het mbo. De financiële positie geven we weer aan de hand van de drie financiële kengetallen^{1 5}: solvabiliteit (II), liquiditeit en rentabiliteit. Wij baseren dit deel van ons onderzoek op de meest recente jaarrekeningen (2016) van de onderwijsinstellingen. De (begrote) financiële ontwikkeling van het lopende jaar 2017 nemen we mee in het volgende hoofdstuk: de begrote ontwikkelingen van de onderwijsinstellingen .

4.2 Financiële positie: negatieve rentabiliteit

In de onderstaande grafieken geven wij de financiële ontwikkeling van de aoc's als sector weer over de jaren 2012-2016 aan de hand van de drie financiële kengetallen: liquiditeit, solvabiliteit II en rentabiliteit.

Grafiek 5: financiële ontwikkeling aoc-sector

Bron: DUO (jaarrekeningen onderwijsinstellingen)

De solvabiliteit (II) van de aoc-sector is in de afgelopen jaren (2012 -2016) stabiel gebleven en staat daarmee ruim boven de signaleringsgrens van 0,30. Alle aoc's hadden ultimo 2016 een hogere solvabiliteit dan 0,42; bij zes instellingen was dit kengetal hoger dan 0,60, met als hoogste 0,86. De gemiddelde solvabiliteit van de aoc's van circa 0,60 ligt op een vergelijkbaar niveau als die van de roc's (0,58 ultimo 2016).

^{1 5} Inherent kenmerkend van kengetallen is dat die een beperkt beeld geven over de financiële positie en ontwikkelingen. Twee kengetallen zijn een momentopname op een heel jaar die kunnen afwijken door sturing op de onderliggende waarden van die kengetallen: variërende waarderingsgrondslagen, opname van kredieten e.d.

De liquiditeit van de sector is aanzienlijk gestegen en stond in 2016 op 1,20, daarmee ruim boven de signaleringgrens van 0,50. In die ontwikkeling volgt de aoc-sector die van de roc's, al ligt het niveau van de liquiditeit bij de roc's gemiddeld iets hoger (1,30 ultimo 2016). Ook voor de liquiditeit geldt dat die bij de afzonderlijke aoc's aanzienlijk kan verschillen van het gemiddelde van de sector. Ultimo 2016 hadden twee instellingen al meerdere jaren een lagere liquiditeit (tussen 0,23 en 0,48) dan de signaleringswaarde van 0,50. Dit is volgens de betrokken besturen een bewuste keuze aangezien beide instellingen beschikken over een kredietfaciliteit bij de staat. Van een derde instelling is in 2016 de liquiditeit sterker gedaald dan begroot, tot onder de signaleringswaarde. Overigens hadden zeven instellingen ultimo 2016 een liquiditeit hoger dan 1 (tussen 1,37 en 2,60). De liquiditeit van de aoc-sector bestaat vooral uit banktegoeden die sinds 2013 met € 41 miljoen (40 procent) zijn gestegen tot ruim € 141 miljoen ultimo 2016.

Wel is de rentabiliteit – na een hoog gemiddeld resultaat in 2013 – van de sector in 2014 gedaald en in 2016 omgeslagen in een licht verlies van -0,6 procent. In 2016 hebben zes^{1 6} van de elf aoc's een negatief resultaat behaald. Vier van deze zes aoc's hadden dit resultaat ook begroot. Het overige mbo heeft over dezelfde periode een gemiddeld hogere rentabiliteit; vooral de vakinstellingen doen het op dit punt bovenmatig goed.

In de baten valt de ontwikkeling van vier posten op. Waar de aoc-sector gewag maakte van een sterke afname van de zogenaamde 'overige subsidies', blijkt die afname niet uit de jaarrekeningen. Het relatieve belang van de subsidies is – zoals in de jaarrekeningen van de aoc's is verantwoord – marginaal en neemt af: van 1 procent in 2012 tot 0,7 procent in 2016. Ook in het overige mbo is het totale bedrag van de overige subsidies absoluut afgenomen en is het relatieve belang hiervan eveneens afgenomen: van 3,9 procent in 2012 tot 1,9 procent in 2016. Zoals uit het voorgaande hoofdstuk al bleek, is het absolute bedrag aan rijksbijdrage toegenomen. Ook het relatieve belang van de rijksbijdrage in de exploitatierekening is zowel bij de aoc's als bij het overige mbo toegenomen: van gemiddeld circa 85 procent in 2012 tot gemiddeld circa 89 procent in 2016. In dezelfde periode zijn de baten uit werk in opdracht van derden van de aoc's sterker gedaald dan in het overige mbo en is het relatieve belang van deze batenpost afgenomen van circa 8 procent in 2012 tot 5 procent in 2016. Ter vergelijking: in het overige mbo is dit gedaald van 3,9 procent in 2012 tot 2,9 procent in 2016.

Het relatieve belang van de personeelslasten in de jaren 2013 - 2016 is in overeenstemming met het reguliere mbo gestegen van 70,3 procent in 2013 tot 72,3 procent in 2016. Naast extra inzet van personeel blijkt een toename van het aantal fte van circa 3,3 procent, is vooral de flexibele schil vergroot. Deze bedraagt in 2016 11 procent van de totale personeelslasten tegenover 9 procent in 2013.

4.3 Conclusie over de financiële positie

In paragraaf 1.3 hebben we als deelvraag van dit onderzoek geformuleerd: *'wat is het effect geweest van deze mutaties in de bekostiging op de huidige financiële positie van aoc's?* In dit hoofdstuk hebben we hierop een antwoord op sectorniveau gegeven. De ontwikkelingen per aoc verschillen ten opzichte van het sectorgemiddelde; wij verwijzen daarvoor naar de bijlagen van dit rapport.

---

^{1 6} Vijf aoc's en het groene onderdeel van een van de roc's.

Uit hoofdstuk 3 bleek al dat de ontwikkeling van de bekostiging per leerling en student niet of nauwelijks een negatief effect heeft gehad op de financiële ontwikkeling van de aoc's. De liquiditeit van de aoc-sector is gestaag toegenomen en de achterstand ten opzichte van het overige mbo is bijna ingelopen. De solvabiliteit is licht hoger dan in het overige mbo. Het achterblijven van de rentabiliteit ten opzichte van het overige mbo is vooral het gevolg van forse negatieve resultaten bij drie van de elf aoc's. Hieraan liggen verschillende, instellingsspecifieke oorzaken ten grondslag.

5 Financiële verwachtingen/begrotingen vanaf 2017

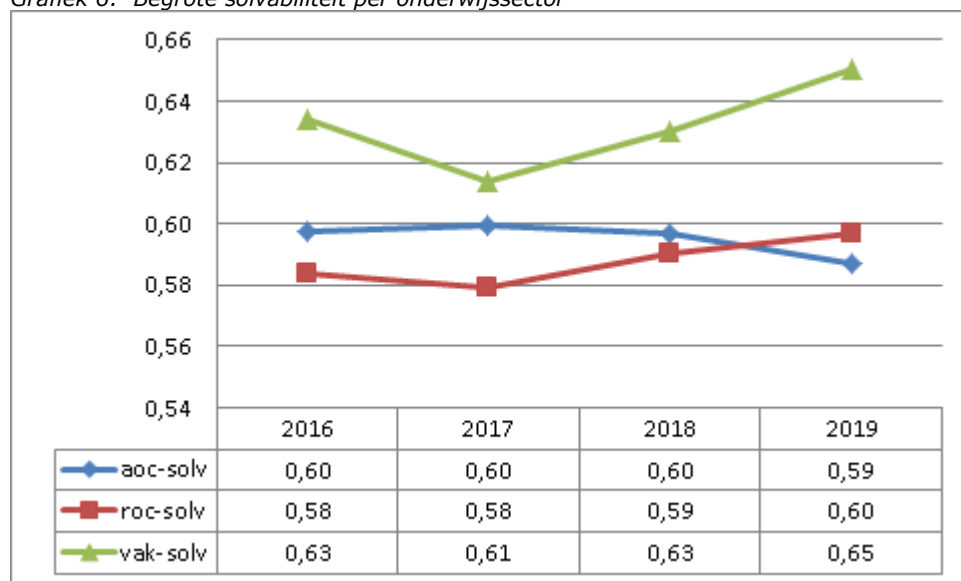
5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de verwachtingen van de aoc's voor 2017 en de daaropvolgende twee tot vier kalenderjaren, zoals die in de continuïteitsparagraaf van hun jaarverslag 2016 zijn verantwoord en de bevindingen vanuit onze interviews (eind 2017) met bestuurders en/of directeurs van de aoc's. Belangrijke elementen zijn de verwachte aantallen leerlingen en studenten, de financiële kengetallen: solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit en de beoogde investeringen in vastgoed (gebouwen en terreinen). Wij vergelijken die met de twee andere mbo-sectoren: roc's en vakinstellingen. Een vergelijking met het vo is hier minder geschikt omdat vo-instellingen – in tegenstelling tot mbo-instellingen – vaak geen eigen gebouwen en terreinen hebben (die bekostiging loopt via de gemeenten) en daardoor de solvabiliteit en liquiditeit niet goed vergelijkbaar zijn. Voor een beeld van de kwaliteit van de meerjarenbegrotingen hebben wij de gerealiseerde waarden van de financiële kengetallen solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit vergeleken met de eerdere begrotingen. Ten slotte toetsen wij de door de aoc's geschetste begrote ontwikkelingen van enkele belangrijke kengetallen met die van landelijke bronnen.

5.2 Begrote financiële ontwikkelingen: dalende liquiditeit

Op basis van de continuïteitsparagrafen van de jaarverslagen 2016 van de onderwijsinstellingen in het mbo (roc's, vakinstellingen en aoc's) zijn in de onderstaande grafieken de door de instellingen begrote ontwikkelingen van de kengetallen rentabiliteit, liquiditeit en solvabiliteit per onderwijssector weergegeven voor de jaren 2017-2019. Om na te gaan of de begrote cijfers in de continuïteitsparagrafen voldoende betrouwbaar waren, zijn de voorspellingen door de instellingen van de drie kengetallen vergeleken met de feitelijke realisaties.

Grafiek 6: Begrote solvabiliteit per onderwijssector

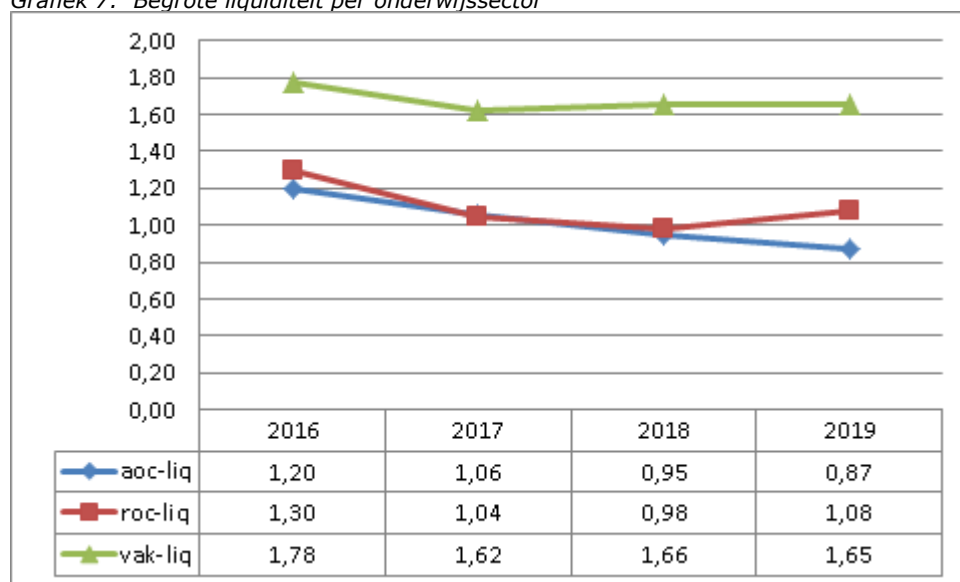
Bron: Jaarverslagen onderwijsinstellingen

Anders dan in het overige mbo is de begrote ontwikkeling van de solvabiliteit van de aoc-sector licht dalend, maar dit kengetal blijft wel ruim boven de signaleringsgrens van 0,30. Een van de oorzaken is de achterblijvende begrote rentabiliteit. Binnen de groep aoc's zijn er forse verschillen; tegenover twee aoc's die een afname van de solvabiliteit begroten, staan er vier

die een toename van de solvabiliteit begroten, waarvan echter twee in de loop van 2017 in financiële problemen zijn geraakt. Bij de meeste instellingen zaten enkele procentpunten verschil tussen de begrote solvabiliteit en de gerealiseerde solvabiliteit met een uitschieter van bijna 10 procentpunt lager gerealiseerde solvabiliteit en een aoc dat geen meerjarenbegroting publiceerde. Voorzichtig kunnen we concluderen dat de kwaliteit van de meerjarenbegrotingen van sommige aoc's nog verbetering behoeft: voorspellingen blijken niet betrouwbaar en een begrote redelijke solvabiliteit is geen garantie tegen financiële risico's.

De liquiditeit is het belangrijkste kengetal voor de financiële continuïteit. Daarom is een betrouwbare prognose van dit kengetal zeer van belang. De begrote ontwikkeling volgens de aoc-sector is in de onderstaande grafiek weergegeven.

Grafiek 7: Begrote liquiditeit per onderwijssector

Bron: Jaarverslagen onderwijsinstellingen

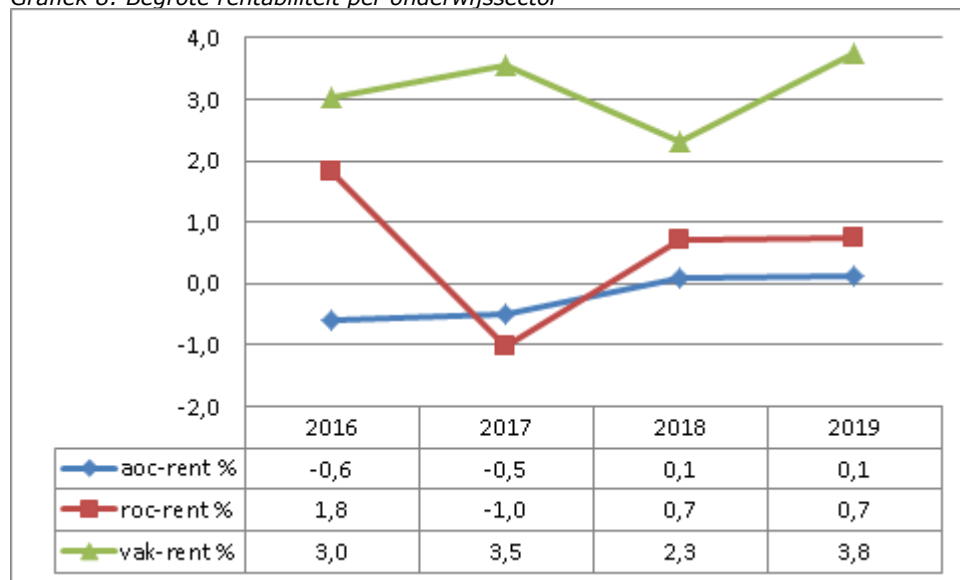
Anders dan in het overige mbo is de begrote liquiditeit van de aoc's dalend, maar ook dit kengetal blijft wel boven de signaleringswaarde van 0,5. Ook hier zien we binnen de sector grote verschillen. Zes aoc's verwachten een daling variërend van enkele procentpunten tot meer dan een halvering; toch denken ze wel boven de signaleringswaarde te blijven. Overigens is een van deze aoc's inmiddels toch in de financiële problemen geraakt, evenals een van de drie instellingen die in 2016 al onder de signaleringswaarde van 0,5 zaten. De andere twee verwachten een toename van de liquiditeit tot boven de signaleringsgrens.

Zowel op sectorniveau als bij de individuele aoc's zijn grote verschillen te constateren tussen de begrote liquiditeit en de gerealiseerde liquiditeit. Dit verschil wordt overigens wel kleiner. In 2013 was de gerealiseerde liquiditeit op sectorniveau nog twee keer hoger dan de begrote. In 2016 was dit verschil geslonken tot circa 10 procent. Binnen de sector zijn bij vijf aoc's de verschillen verkleind, maar bij drie andere juist vergroot, wat ook resulteerde in een lager gerealiseerde liquiditeit. Ten slotte had één instelling geen meerjarenbegroting gepubliceerd.

Uit de grafiek 8 wordt duidelijk dat binnen de mbo-sector de aoc's financieel zwakker verwachten te presteren dan de roc's en vakinstellingen. Voor het kalenderjaar 2017 hebben acht aoc's een negatieve rentabiliteit begroot en vier ook voor het kalenderjaar 2018. Over de jaren 2014 tot en met 2016 vallen vele en grote verschillen te constateren tussen de begrote en de gerealiseerde financiële resultaten van de afzonderlijke aoc's. Die verschillen bedragen soms meerdere miljoenen. Dit kan het gevolg zijn van aanvullende bekostiging en subsidies die

in de loop van het betreffende jaar zijn toegekend, maar ook van de wijze van begroten die bij iedere instelling anders is.

Grafiek 8: Begrote rentabiliteit per onderwijssector

Bron: Jaarverslagen onderwijsinstellingen

5.3 Huisvesting en investeringen: forse omvang voor een krimpend veld

De afname van het aantal leerlingen en studenten zal consequenties hebben voor de huisvesting. Als het aantal leerlingen of studenten op een locatie te klein wordt, zal de instelling voor de vraag komen te staan of het openhouden van de locatie houdbaar is. Dit kan leiden tot het centraliseren van opleidingen op een beperkt aantal locaties. Overwegingen hierbij zijn ook de bereikbaarheid van de locaties, die niet allemaal altijd makkelijk te bereiken zijn met openbaar vervoer.

Uit de continuïteitsparagrafen in de jaarverslagen 2016 blijkt dat acht aoc's voor de komende jaren investeringsplannen hebben in materiële vaste activa (gebouwen en terreinen), variërend van € 2,5 miljoen per jaar tot € 45 miljoen in de komende drie jaar. Deze plannen die in totaal tot en met 2019 circa € 125 miljoen. bedragen, zijn deels afhankelijk van de financiële situatie van de betreffende aoc's. In het kader van dit onderzoek hebben de bestuurders aangegeven dat dit voornamelijk vervangingsinvesteringen zijn, die in sommige gevallen bedoeld zijn voor efficiëntere huisvesting naar aanleiding van krimp.

We hebben dit onderzoek niet gericht op nut en noodzaak van deze investeringen. Wel kan worden gesteld dat de voorgenomen omvang van de investeringen in combinatie met de ingezette krimp en de daarmee gepaard gaande lagere bekostiging een zware wissel zal trekken op de financiële positie van de aoc's.

5.4 Ondanks krimp begroot aoc-sector een stabiel aantal leerlingen en studenten

Volgens de continuïteitsparagrafen voor de jaren 2017-2019 begroten de aoc's bij elkaar opgeteld als sector nagenoeg een stabilisatie van het aantal mbo-studenten en vo-leerlingen. Dit is opvallend gezien de in hoofdstuk 3 beschreven reeds ingezette krimp van zowel het aantal vo-leerlingen vanaf 2017 als van het aantal mbo-studenten vanaf 2012. Individueel zijn er grote verschillen in de verwachte aantallen leerlingen en studenten; tegenover vijf aoc's die

een krimp (van 4 procent tot 9 procent) verwachten, staan er drie die juist een toename (van 4 procent en 5 procent) van het aantal leerlingen en studenten begroten.

Er zijn grote verschillen in het begrotingsproces, waarin de aantallen leerlingen en studenten de basis vormen. Er zijn instellingen waarbij de inschatting van de aantallen top-down gedreven is en waarbij daar voornamelijk op een hoger liggend instellingsniveau naar gekeken wordt. Bij andere instellingen gebeurt het proces eerder bottom-up en leveren de afzonderlijke opleidingen prognoses per opleiding aan. Er bestaan ook varianten waarbij dit proces iteratief een aantal stappen doorloopt en waarbij de instelling uiteindelijk tot een prognose komt die door iedereen gedragen wordt. De daadwerkelijke inschrijvingen (per 1 okt 2016) liggen bij sommige instellingen hoger dan het jaar ervoor en de instellingen nemen dit als trend mee. Uit de gesprekken met de besturen van de aoc's bleek dat de meeste besturen voor zichzelf wel een redelijk duidelijk beeld hebben van de verwachte daling. Dat beeld wordt echter veelal niet (geheel) in de meerjarenbegrotingen opgenomen en in de meest recente jaarverslagen (2016) maken de aoc's ook nauwelijks melding van de te verwachten forse krimp. De instellingen die krimp wel noemen in hun continuïteitsparagraaf, vermelden dat de krimp pas later op zal treden en buiten de horizon van de vooruitblik ligt.

Voor zover nu in te schatten valt, zullen demografische veranderingen in Nederland grote veranderingen in de samenleving veroorzaken. Deze ontwikkelingen zullen naar verwachting ook regionaal sterk verschillen. Volgens de referentieramingen is de krimp zeer verschillend per aoc, maar is er wel enige afspiegeling te zien met de bovengenoemde regionale verschillen. De verwachting is dat de aoc's in de Randstad met een lagere krimp (variërend van 7 procent tot ruim 22 procent) worden geconfronteerd dan de aoc's in de overige delen van Nederland, waar een krimp van 19 procent tot 26 procent wordt verwacht.

Het te verwachten effect van de demografische ontwikkelingen is specifiek voor de aoc's zeer groot. Juist vanwege de aard van de opleidingen zijn de aoc's over het algemeen gelokaliseerd in de landelijke gebieden en soms in de sterkst krimpende regio's van Nederland, zoals het noorden, zuiden en zuidwesten. Op basis van de referentieramingen^{1 7} zal het aantal leerlingen en studenten van de aoc's in de komende 10 jaar (tot 2026) gemiddeld met bijna 20 procent dalen. De daling is voor het mbo groter (-25 procent) dan voor het vo (-15 procent). Daarna lijkt de daling te stabiliseren. Deze verwachte ontwikkeling zal leiden tot een forse daling van inkomsten van alle instellingen vanuit de rijksbijdrage. Dit effect zal groter zijn bij aoc's met overwegend mbo-studenten en veel opleidingen, zeker als ze geen samenwerking kennen met andere instellingen. De ontwikkeling van het vo is weer anders, omdat hier ook de gewijzigde verhoudingen van bestedingen voor de leerlingen van het passend onderwijs een rol spelen.

5.5 Personeel: reductie begroot

In de continuïteitsparagrafen moeten de onderwijsinstellingen voor tenminste de komende drie jaren ook een vooruitblik geven van het aantal medewerkers. Die vooruitblik is evenwel niet bij alle instellingen (zowel aoc's als roc's) in dezelfde mate van details weergegeven (bijvoorbeeld een indeling naar onderwijzend personeel en algemeen ondersteunend personeel of naar het aantal medewerkers of fte per sector vo en mbo). In de onderstaande tabel hebben we de totale begrote ontwikkelingen van het aantal medewerkers en leerlingen/studenten ontleend aan de continuïteitsparagrafen van de jaarverslagen 2016 van de aoc's.

---

^{1 7} DUO referentieramingen 2016 o.b.v. CBS cijfers

Tabel 1 (begrote) ontwikkeling aantal fte en leerlingen/studenten in de aoc-sector.

	2016	2017	2018	2019
Fte	6.159	6.105	5.927	5.893
Leerlingen/studenten ^{1 8}	64.208	63.491	62.886	
Ll/fte	10,43	10,40	10,6	

Bron: Inspectie van het onderwijs

Omdat de ontwikkeling van het personeel nog vertekend kan zijn door een groot aantal personeelsleden in flexibele functies (niet in loondienst) en een van de aoc's over 2019 geen kwantitatieve gegevens heeft verstrekt, hebben we de ontwikkeling van het personeel ook nog vanuit een ander gezichtspunt bekeken, namelijk naar de mate waarin de instellingen hun inkomsten gebruiken voor personeelslasten. Dit kan met de ratio Personeelslasten/totale baten (PL/TB). In de onderstaande tabel zijn hiervan de gewogen gemiddelden berekend van deze ratio bij het mbo als geheel, het niet-groene mbo en het groene mbo voor de jaren 2016 en 2019.

Tabel 2: (begrote) ontwikkeling verhouding personeelslasten en totale baten

	Aantal instellingen	PL/TB 2016	PL/TB 2019
MBO totaal	2016: 65 / 2019: 64	72,1%	72,4%
MBO niet groen	2016: 54 / 2019: 53	72,0%	72,6%
MBO groen	11	72,4%	70,8%

Bron: Inspectie van het Onderwijs

De tabel laat zien dat in de uitgangssituatie de aoc's bijna een half procentpunt meer personeelslasten hebben dan de overige mbo-instellingen. Hierbij moet echter bedacht worden, dat aoc's voor circa 60 procent vmbo-leerlingen hebben en 40 procent mbo-studenten. De gemiddelde ratio voor PL/TB in het totale voortgezet onderwijs is 78 procent en in het mbo 72,1 procent zoals de tabel laat zien. Wanneer we dit omrekenen, zou in aoc's een gemiddelde ratio van 75,6 procent te verwachten zijn. Men zit daar nu al ruim onder en dat neemt tot 2019 verder af, terwijl de proportie vo-leerlingen in die jaren nog groeit. Beide benaderingen laten zien dat instellingen uitgaan van een reductie van personeel ten opzichte van het aantal leerlingen/studenten.

5.6 Conclusies over de verwachte ontwikkelingen en begrotingen

In paragraaf 1.3 hebben we twee deelvragen van dit onderzoek geformuleerd, waarop we in dit hoofdstuk een antwoord op sectorniveau geven. Voor de begrote ontwikkelingen per aoc verwijzen wij naar de bijlagen van dit rapport.

Wat is het verwachte toekomstige effect op de financiële positie van aoc's? De aoc's begroten voor de komende jaren negatieve resultaten en een sterke afname van de liquiditeit. Tegelijkertijd begroten alle aoc's aanzienlijke bedragen voor (vervangings)investeringen in gebouwen en toebehoren.

In hoeverre zijn ontwikkelingen al dan niet consistent vertaald in het meerjarig cijferbeeld van aoc's? De reeds ingezette krimp is onvoldoende doorgetrokken in de uitgangspunten van en berekend in de meerjarenbegrotingen. Wel wordt het aantal medewerkers in lichte mate verminderd.

^{1 8} Wellant College heeft over 2019 geen informatie verstrekt over de begrote aantal leerlingen en medewerkers.

6 Effecten op kwaliteit van het onderwijs

6.1 De uitgangssituatie: onderwijs van voldoende kwaliteit

Onze onderzoeken van de afgelopen jaren laten zien dat de kwaliteit van het onderwijs in de opleidingen vmbo en mbo van de aoc's niet in negatieve zin afwijkt van die in het overige vo en mbo. In een aantal opzichten is het zelfs positiever. In het vmbo ontwikkelt de kwaliteit zich gelijk op met die van de rest van het vo. Weliswaar zijn de laatste slaagpercentages in het groen vmbo wat gedaald, maar zij waren in 2016 met 95,9 procent nog altijd hoger dan elders in het vmbo (95,1 procent). Bovendien zijn het kleinschalige scholen met een goed en veilig zorgklimaat.

Een bijzondere positie wordt daarbij ingenomen door de gemengde/theoretische leerweg. Deze opleidingen deden het in het verleden niet goed^{1 9}, maar hebben toen een lange lijn van verbetering ingezet. In 2016^{2 0} lagen zij nog altijd wel wat achter bij de rest, maar hadden ze een grote inhaalslag gemaakt. Over alle leerwegen was het aantal zwakke opleidingen bij groen lager dan in de rest van het vo.

In het groene mbo wijkt de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen niet of nauwelijks af van die in het overige mbo. Van 2015 op 2016 is het aantal voldoende opleidingen aanzienlijk gestegen. Daarbij zijn er verschillen op onderdelen. Er worden in het groen onderwijs meer diploma's afgegeven dan in de rest van het mbo en vo. In dit deel van de sector moeten instellingen vaker worden geattendeerd op de tekortkomingen in de naleving van wet- en regelgeving (zie 6.2).

6.2 De uitgangscodities: aansturing en kwaliteitsborging

In 2014/2015 constateerden we vanuit het mbo-toezicht^{2 1} dat de kwaliteitsborging bij de aoc's sterk achterbleef bij die in de rest van het mbo. Dat gold zowel op het centrale niveau van de instelling als op dat van de opleidingen. Die vaststelling heeft op verzoek van de AOC Raad geleid tot nadere analyse en overleg met het onderwijsveld^{2 2}. In dat overleg passeerden vanuit het veld zelf als mogelijke oorzaken de revue:

- de complexiteit, speciaal de grote regionale spreiding, van de aoc's;
- een cultuur die wel slagvaardig is, maar niet primair gericht op systematische kwaliteitsborging;
- over het algemeen betrekkelijk kleine staven waardoor veel secundaire werkzaamheden door afzonderlijke docenten moeten worden gedaan;
- achterstand ten opzichte van het overig mbo bij het vormgeven van een middenmanagement.

In 2015/2016 zagen we^{2 3} dat de kwaliteitszorg op het centrale niveau van de aoc's zich positief had ontwikkeld en meer in overeenstemming was gekomen met de overige mbo-instellingen. Tegelijk stelden we echter vast dat de kwaliteitszorg op opleidingsniveau nog altijd achterbleef ten opzichte van de rest van het mbo. Een stelselonderzoek daarnaar in het mbo in 2017 bevestigde dat, zoals grafiek 9 laat zien.

Het ligt voor de hand te veronderstellen dat dit samenhangt met de structuurkenmerken van de instellingen. Het grote aantal opleidingen met relatief kleine aantallen mbo-studenten

---

1 9 Inspectie van het Onderwijs 2010

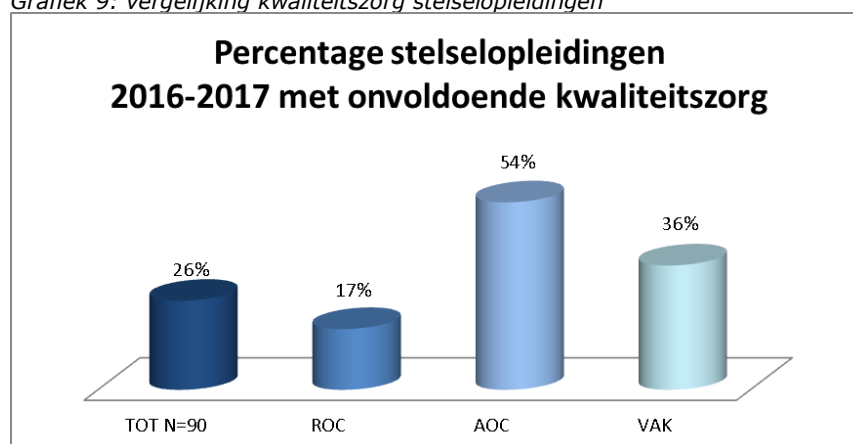
2 0 / 12 / 15 Inspectie van het Onderwijs 2017a

2 1 Inspectie van het Onderwijs, 2016a

2 2 Inspectie van het Onderwijs 2016b

vereist een hoge inzet om het primaire onderwijsproces draaiende te houden. Dat laat niet veel ruimte over voor activiteiten op het gebied van gesystematiseerde kwaliteitszorg. Voor zover deze taak bij het middenmanagement ligt, komt het daar mogelijk ook minder goed tot zijn recht omdat het onderwijskundig leiderschap van het middenmanagement achterblijft bij de rest van het mbo^{2 4}. De vaststelling dat aoc's het slechter doen waar het gaat om het naleven van wettelijke voorschriften, zou daarmee samen kunnen hangen. Borging van de kwaliteitszorg is te beschouwen als een elementaire managementtaak.

Grafiek 9: vergelijking kwaliteitszorg stelselopleidingen

Bron: Inspectie van het Onderwijs

Daar komt bij dat er sprake is van een verticale structuur in de instelling (sectoroverstijgend bestuur), wat op zich al een complicerende factor is. Uit onderzoek^{2 5} is gebleken dat een verticale structuur (po-vo of vo-mbo) leidt tot een aanzienlijke toename van de complexiteit van onderwijsinstellingen. Dit speelt nog extra bij onderwijsinstellingen die geografisch sterk verspreid zitten met vrij kleine opleidingen, zoals aoc's. Verder blijken de veronderstelde voordelen, zoals een betere doorstroom tussen de onderwijssectoren, zich in de praktijk niet voor te doen. Zoals gezegd is de doorstroom van groen-vmbo naar groen-mbo circa 30 procent: minder dan de helft van vergelijkbare doorstroom in andere sectoren, waar geen sprake is van verticale instellingen. Een groot deel van de groene vmbo leerlingen stroomt door naar opleidingen van het overige mbo. Voor het groen mbo – dat in omvang gemiddeld een derde uitmaakt van de aoc's – is de instroom uit het groen vo met ongeveer 60 procent uiteraard wél substantieel.

6.3 De toekomst: risico's voor de onderwijskwaliteit en de aansturing

De voorziene ontwikkeling van het personeelsbestand vormt een risico voor de onderwijskwaliteit. Hoewel een directe causaliteit tussen groeps grootte en onderwijsresultaten niet goed is te leggen, hoeft het geen betoog dat het bieden van goede onderwijsvoorzieningen voor een belangrijk deel afhangt van de inzet van voldoende medewerkers. Het is dus niet onverdienstelijk dat de aoc's er tot dusverre in slagen met hun kwaliteit redelijk in de pas te blijven met een personeelsbestand dat in 2016 ongeveer drie procentpunten lager ligt dan te verwachten zou zijn gezien hun studentenpopulatie, zoals te zien is in paragraaf 5.5. Een verdere daling met ruim 1,5 procent, zoals daar voorzien in, maakt dat echter steeds moeilijker.

Een andere ontwikkeling is dat het personeel in het groen mbo al terugloopt door de voorziene daling van het studentenaantal. Dat geeft een extra daling die de uitvoering van het

^{2 4} blijkens de Inspectie van het Onderwijs 2016b

^{2 5} Verkroost, 2016

onderwijsaanbod verder bemoeilijkt. Eerder is al vastgesteld dat het onderwijsaanbod momenteel al erg groot is in verhouding tot het aantal studenten.^{2 6} Willen instellingen bij verdere daling van dat aantal hun aanbod (geografisch en inhoudelijk) in de lucht houden, dan zal het nog meer op het zelfsturend vermogen van de docenten aankomen, terwijl de kwaliteitsborging een duidelijk aandachtspunt is. Eerder kwam de Inspectie in gesprek met de sector al tot de conclusie dat de kwaliteit op opleidingsniveau kwetsbaar is^{2 7}. Dit heeft te maken met de achterblijvende ontwikkeling van het middenmanagement en met het feit dat kleine teams verantwoordelijk zijn voor een breed scala aan taken. Als teams dan moeten krimpen, terwijl zij wel verantwoordelijk blijven voor dezelfde taken, bestaat het risico dat een deel van de taken te weinig aandacht krijgt.

Tot slot leidt het passend onderwijs voor de aoc's tot een grotere bestuurlijke opgave. Zij moeten gemiddeld met vijf (een aoc zelfs met 15) afzonderlijke samenwerkingsverbanden afspraken maken over de begeleiding van hun leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte (waaronder lwoo/pro).

6.4 Conclusies

In paragraaf 1.3 hebben we een deelvraag van dit onderzoek geformuleerd gericht op de kwaliteit van het onderwijs, namelijk: *wat zijn de risico's van de financiële ontwikkelingen voor de onderwijskwaliteit?* De onderwijskwaliteit wijkt niet in negatieve zin af van die in het overige vo en mbo. Wel lopen de aoc's risico's voor hun onderwijskwaliteit doordat ze krimpen en daar bovenop extra op personeel bezuinigen. Dat maakt de bedrijfsvoering en de borging van kwaliteit steeds lastiger en brengt risico's voor de kwaliteit van onderwijs met zich mee. Bovendien is de complexiteit toegenomen door passend onderwijs.

---

^{2 6} Met de invoering van de herziene kwalificatiestructuur (hks) is het aantal verschillende opleidingen (crebo's) binnen alle aoc's afgenomen van 73 naar 58. Deze telling is op basis van ingeschreven studenten per 1 oktober in BRON in de jaren 2011 tot met 2017.

^{2 7} Inspectie van het Onderwijs, 2016b

7 Risico's waarop aoc's moeten anticiperen

De centrale onderzoeksvraag bij dit themaonderzoek luidde: 'Hoe acteren de aoc's op de gedaalde rijksbijdragen en hoe anticiperen zij op de verwachte lagere aantallen leerlingen in het vo en studenten in het mbo?' en vertaald in de laatste nog te beantwoorden deelvraag: 'welke (mogelijke) risico's heeft dit voor de financiële continuïteit en de onderwijskwaliteit?'

Aoc's zijn betrekkelijk kleine, maar wel complexe onderwijsinstellingen. Zij hebben twee schoolsoorten (vo en mbo) met daarbinnen ook nog verschillende richtingen, verdeeld over een relatief groot geografisch gebied met een relatief lage bezettingsgraad van de opleidingen. De meeste aoc's hebben een geringe organisatorische omvang en weinig (staf)medewerkers om de kwaliteit op de verschillende locaties adequaat te kunnen aansturen. Dit alles maakt de organisatorische beheersbaarheid van de instellingen kwetsbaarder. In het verleden bleek al dat kwaliteitszorg – een onderwerp dat de nodige bestuurlijke aandacht vraagt – bij vrij veel aoc's tekortschoot.

De risico's worden versterkt door recente en toekomstige ontwikkelingen. De baten uit rijksbijdragen zullen onder druk komen te staan, vooral door krimp. Bij aoc's speelt dit nog meer omdat zij vooral zijn gepositioneerd in de krimpregio's. Bovendien is er ook een druk op de subsidies door de ombuiging van innovatiemiddelen vanuit het vorige regeerakkoord, afnemende baten uit werk in opdracht van derden en mogelijk druk op budgetten voor hun leerlingen met extra ondersteuningsbehoefte als gevolg van de recente invoering van het passend onderwijs (in het bijzonder door een wijziging in het verdeelmodel).

De lagere baten zetten de rentabiliteit onder druk. De aoc's anticiperen hierop door te snijden in hun personeelslasten, vooral door het reduceren van het aantal (vaste) medewerkers. De hiervoor beschreven ontwikkelingen en risico's zetten de schaalgrootte van aoc's en de bezettingsgraad van hun opleidingen verder onder druk. Dit brengt ook potentiële risico's met zich mee voor de borging van de onderwijskwaliteit van deze opleidingen. Wij plaatsen vraagtekens bij de houdbaarheid van deze strategie op de (middel)lange termijn op basis van een aantal recente en toekomstige ontwikkelingen.

Verder zal het beleid van versterking van regionale binding en ontwikkeling veel van de onderwijsinstellingen vragen. Dit geldt vooral voor aoc's die ook nog eens over meerdere regio's verspreid opereren, maar hiervoor een geringere bemensing hebben.

De aoc's zijn vanwege collectieve binding met EZ vanouds sterk op elkaar georiënteerd. Dit blijkt ook in de fusieplannen en bewegingen die nu gaande zijn. Fusies zijn alleen effectief als er aanwijsbare synergie is voor leerlingen en studenten, medewerkers, kosten of vereenvoudiging van de organisatie. Fusies waarbij vooral het geografisch gebied significant wordt uitgebreid, leiden waarschijnlijk op een later tijdstip tot dezelfde problemen. De combinatie van vmbo en mbo van de aoc's maakt dat ze complexer zijn in aansturing en biedt beperkte meerwaarde voor leerlingen en studenten, gezien de beperkte doorstroming van vmbo naar mbo binnen de eigen instelling en sector.

Voor de innovatie van het onderwijs lijkt de samenwerking met andere onderwijsinstellingen kansrijk. Zo hebben twee roc's voor nieuwe opleidingen (zogenoemde cross overs) een verbinding gelegd tussen groene opleidingen en opleidingen uit andere domeinen, zoals zorg en voeding. Samenwerking en fusies binnen de sector lijken wel haalbaar bij aoc's die momenteel al wel een sterke regionale focus hebben in combinatie met een zekere schaalomvang en die zich niet in een regio van sterke krimp bevinden.

Bijlagen

Literatuur

- Ministeries OCW en EZ: *Jaarverslagen OCW 2012 tot en met 2017*
AOC's. *Jaarrekeningen aoc's 2012 tot en met 2016*
DUO. *Leerlingen en studenten aantallen 2012-2017 en referentieramingen 2016-2026*
Berenschot. *Scenario's bekostiging AOC's Eindrapport 14 september 2014*
Panteia. *Van toen naar straks Berekeningswijzen uitgaven per student in het mbo vergeleken 16 oktober 2015*
Ministeries OCW en EZ. *Kamerstuk 34284 Vergaderjaar 2015-2016 Groen Onderwijs Brief aan de voorzitter van de 2^e Kamer van 26 april 2015*
The next school. *Verschillen in het MBO, oktober 2017*
Inspectie van het Onderwijs (2010). *Een wisselend succes. Tegenvallers en successen in de leerresultaten van het groen vmbo*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
Inspectie van het Onderwijs (2016a). *De staat van het onderwijs 2014-2015*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
Inspectie van het Onderwijs (2016b). *Kwaliteitsborging bij aoc's. Verslag rondetafelgesprekken*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs (interne notitie)
Inspectie van het Onderwijs (2017a). *De staat van het onderwijs 2015-2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
Inspectie van het Onderwijs (2017b). *De financiële staat van het onderwijs 2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
Kooij, P. (2008). Het landbouwonderwijs in de twintigste eeuw. In M. Duijvendak, E. H. Karel & P. Kooij (Eds.), *Groen onderwijs. terugblik en uitzicht naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van de vereniging voor hoger landbouw onderwijs (1906-2006)* (pp. 9-42). Groningen: Nederlands Agronomisch Historisch Instituut.
Verkroost, J. J. H. (2016). *Indicatoren voor risicodetectie in het Nederlandse onderwijs. kwaliteitszorg, financiële ratio's en verticale integratie*. (PhD, Erasmus Universiteit Rotterdam).

Uitgaven van EZ en OCW aan aoc's en overig mbo (roc's en vakinstellingen) en vo

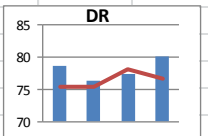
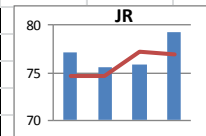
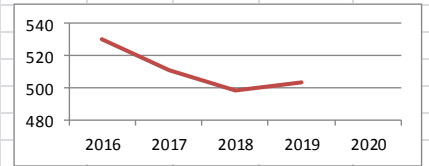
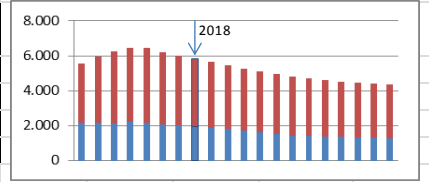
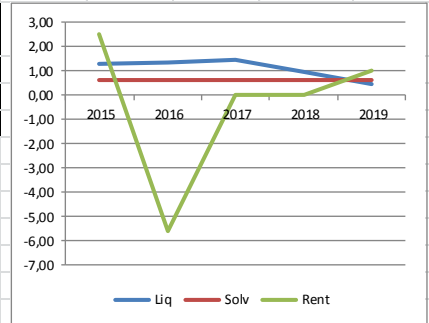
Hoofdstuk/artikel/uitgaven rijksbegroting (bron jaarverslag 2016): uitgaven x € 1.000	2012	2013	2014	2015	2016	2017
						stand 2e suppl. wet
VIII-artikel 3 (VO) uitgaven	7.131.701	7.436.116	7.315.883	7.662.616	7.951.000	8.153.729
VIII-artikel 4 (MBO) uitgaven	3.501.845	3.496.330	3.757.009	4.065.903	4.118.176	4.207.651
XIII-artikel 17 (Groen) uitgaven	788.384	817.433	807.497	843.384	809.103	827.176
<i>Deelname VO: aantal leerlingen volgens DUO op peildatum (2017=prognose)</i>	<i>927.796</i>	<i>939.166</i>	<i>950.506</i>	<i>962.784</i>	<i>968.352</i>	<i>958.546</i>
Nadere specificatie uitgaven VIII_artikel 3 tabel 3.3 (x € 1.000)						
Totaal exploitatie vo	6.747.032	7.061.755	7.005.617	7.342.383	7.560.616	7.813.006
Aanvullende bekostiging	230.185	223.615	152.334	160.856	239.721	182.782
Subsidies	52.299	52.725	51.025	57.773	51.513	59.435
Subtotaal: bekostiging en subsidies direct danwel indirect t.b.v. vo-instellingen	7.029.516	7.338.095	7.208.976	7.561.012	7.851.850	8.055.223
Overige(opdrachten/agentschappen/ZBO's/ove rig)	102.185	98.021	106.907	101.604	99.150	98.506
Totaal uitgaven VO artikel 3)	7.131.701	7.436.116	7.315.883	7.662.616	7.951.000	8.153.729
<i>Deelname MBO: aantal deelnemers volgens DUO op peildatum (2017=prognose)</i>	<i>471.353</i>	<i>460.933</i>	<i>450.237</i>	<i>446.506</i>	<i>456.134</i>	<i>457.065</i>
Nadere specificatie uitgaven VIII-artikel 4 tabel 4.3 (x € 1.000)						
Hoofdbekostiging MBO	2.938.003	3.043.695	3.058.277	3.335.299	3.278.808	3.297.866
Totaal aanvullende bekostiging	277.391	229.612	238.005	305.413	425.254	487.865
Subsidies	34.575	26.045	238.592	229.039	254.258	234.560
Subtotaal: bekostiging en subsidies direct danwel indirect t.b.v. mbo-instellingen	3.249.969	3.299.352	3.534.874	3.869.751	3.958.320	4.020.291
Overig (Opdrachten/Agentschappen/ZBO's/RWT's/ken niscentra/SBB)	251.876	196.978	222.135	196.151	159.856	187.360
Totaal uitgaven BVE (artikel 4)	3.501.845	3.496.330	3.757.009	4.065.902	4.118.176	4.207.651
<i>Deelname bekostigd Groen Onderwijs: II (VO) en deelnemers (MBO) volgens DUO op peildatum(2017=prognose)</i>						
Totaal deelname MBO Groen	28.970	27.960	25.873	25.342	25.762	24.577
Totaal deelname VMBO groen	30.997	32.681	33.924	33.991	33.918	32.472
Totaal deelname MBO + VMBO Groen	59.967	60.641	59.797	59.333	59.680	57.049
Nadere specificatie uitgaven XIII-artikel 17 (vanaf 2017 art. 7; x € 1.000)						
Bekostiging WO-groen	165.535	168.174	169.299	174.610	182.865	189.686
Bekostiging HBO-groen	78.137	79.472	84.478	90.568	83.224	87.345
Bekostiging MBO groen	177.095	186.222	179.885	195.910	184.417	181.332
Bekostiging VMBO groen	276.313	291.009	297.706	316.547	328.975	334.598
Totaal bekostiging AOC	453.408	477.231	477.591	512.457	513.392	515.930
Subsidies t.b.v. WO-, HBO- en AOC-instellingen	79.481	82.205	66.194	60.695	27.860	32.494
Overig (opdrachten/agentschappen/Aequor/leningen)	11.823	10.351	9.935	5.054	1.762	1.721
Totaal uitgaven Groen Onderwijs (art. 17/7)	788.384	817.433	807.497	843.384	809.103	827.176

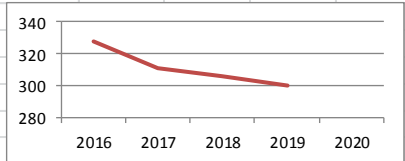
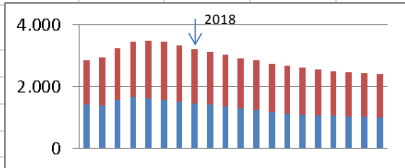
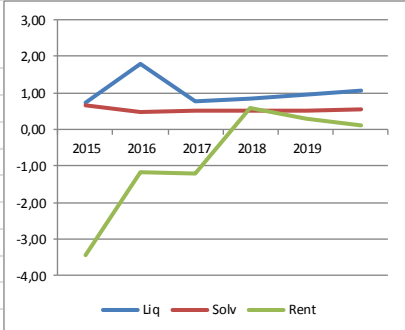
Bijlage 3.1 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Terra							BVG	31108
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning			Governance code	Ja	
Voorz. CvB	A.A. Berendsen	nb	165.759					
Lid CvB	A.G. Wennink	nb	149.587					
Voorz. RvT	E.M. Pastoor-Meuleman	nb	15.600			Omvang RvT	6	
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep
Liquiditeit	1,30	1,37	1,43	0,93	0,46		< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,63	0,62	0,63	0,64	0,64		< 0,3	0,6
Rentabiliteit	2,5	-5,6	0,0	0,0	1,0		< 0,0	-0,6
Baten	61,9	62,7	60,9	59,4	58,7			
Rijksbijdrage	56,5	57,5	55,3	53,9	53,3			
Lasten	59,5	65,7	60,4	58,9	58,1			
Personeel	41,7	45,1	43,5	42,4	42,3			
Resultaat	1,5	-3,6	0,0	0,0	0,3			
Balansomvang	66,4	64,6	63,3	62,3	62,9			
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
VO (Ref.Ram)	4.289	4.086	3.984	3.898	3.760	3.643		-19,3%
MBO (Ref.Ram)	2.158	2.098	2.014	1.941	1.886	1.802		-31,8%
Totaal (Ref.Ram)	6.447	6.184	5.998	5.839	5.646	5.445		-23,5%
Cont. Paragraaf	6.474	6.356	6.128	6.117	6.083	6.210		
Huisvesting								
Gebouwen	13	Boekwaarde		41,5 mln				
Aantal m2	77477	WOZ waarde		59,0 mln				
Investerings	19 mln							
Huisvestingsratio	13,67							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	530	511	498	503				
Vast / Flexibel	85%/15%							
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
2016	106	424	530	20%/80%				
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL	7%	13%	7%	7%	7%			
Kleine Opl. BBL	30%	30%	30%	20%	20%			
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	77,1	74,7	75,6	74,6	75,8	77,2	79,3	76,9
Diplomaresultaat	78,6	75,4	76,3	75,5	77,5	78,1	80,2	76,6
VSV	3,4	4,3	2,5	4,6	4,9	3,8	3,2	3,7
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogoog en verantwoor-ding		Aantal opleidingen tekortkom.	
Geen recente beoord.	Onvoldoende	Vold.	Onvold.	Vold.	Vold.		1	

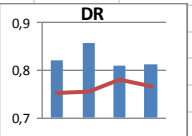
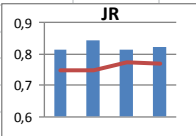
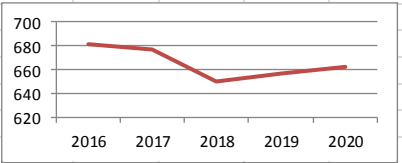
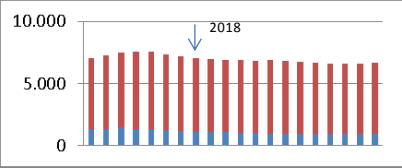
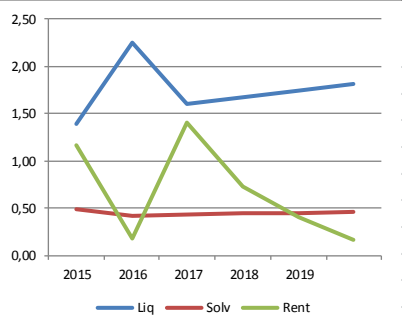
Bijlage 3.2 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Nordwin							BVG	31126
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning	Governance code				
Voorz. CvB	A.J.H.M. Stierhout	6,5	124.664					
Lid CvB	J.van den Broek	12,5	117.826					
Voorz. RvT	A.Aalberts	nb	3.656	Omvang RvT	6			
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquiditeit	0,73	1,79	0,76	0,85	0,96	1,05	< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,66	0,49	0,50	0,51	0,53	0,54	< 0,3	0,6
Rentabiliteit	-3,4	-1,2	-1,2	0,6	0,3	0,1	< 0,0	-0,6
Baten	32,7	34,5	32,9	31,6	30,7	29,9		
Rijksbijdrage	28,8	30,1	29,7	28,6	27,7	26,9		
Lasten	33,9	34,7	33,1	31,3	30,4	29,7		
Personeel	24,5	25,7	24,3	22,1	21,3	20,7		
Resultaat	-1,1	-0,4	-0,4	0,2	0,1	0,0		
Balansomvang	18,8	24,6	22,2	21,8	21,3	20,8		
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2026 tov 2017	
VO (Ref.Ram)	1.834	1.856	1.823	1.762	1.716	1.661	-19,0%	
MBO (Ref.Ram)	1.626	1.571	1.490	1.431	1.400	1.350	-28,6%	
Totaal (Ref.Ram)	3.460	3.427	3.313	3.193	3.116	3.011	-23,4%	
Cont. Paragraaf		3.509	3.337	3.276	3.200			
Huisvesting								
Gebouwen	16	Boekwaarde		13,5 mln				
Aantal m2	34.455	WOZ waarde		18,8 mln				
Investerings	nb							
Huisvestingsratio	10,59							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	327,9	310,6	305,8	299,6				
Vast / Flexibel								
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
2016	232	95,9	327,9	71%/29%				
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL	12%	11%	6%	6%	6%			
Kleine Opl. BBL	10%	36%	55%	45%	36%			
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	80,8%	74,7%	78,8%	74,6%	78,7%	77,2%	80,4%	76,9%
Diplomaresultaat	81,6%	75,4%	79,4%	75,5%	79,3%	78,1%	78,9%	76,6%
VSV	3,5%	4,3%	5,5%	4,6%	3,1%	3,8%	3,8%	3,7%
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoordeling	Verbetering en verankering	Dialogen verantwoording	Aantal opleidingen tekortkom.		
Geen recente beoord.	Onvold.	Vold.	Onvold.	Vold.	Vold.	8		

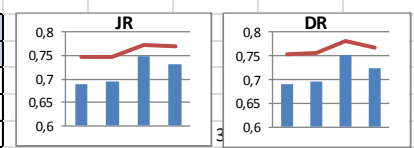
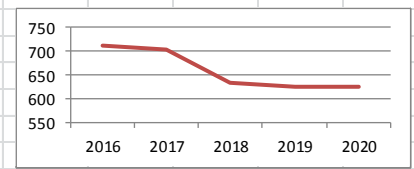
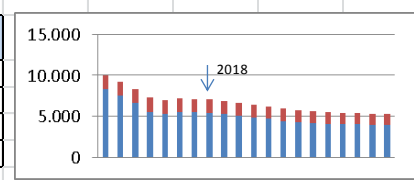
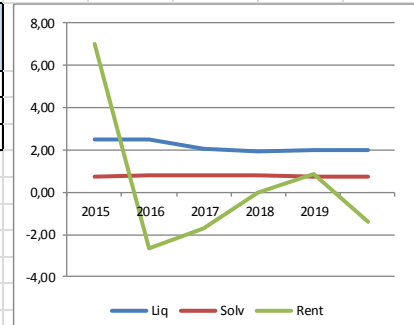
Bijlage 3.3 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Lentiz							BVG	31137
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning			Governance code	Ja	
Voorz. CvB	G. Kant	15,5	175.310					
Lid CvB	C.M. 't Lam	8,5	164.156					
Voorz. RvT	M.J. Penning	nb	7.000			Omvang RvT	5	
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquiditeit	1,39	2,25	1,59	1,68	1,74	1,82	< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,49	0,42	0,43	0,44	0,45	0,46	< 0,3	0,6
Rentabiliteit	1,2	0,2	1,4	0,7	0,4	0,2	< 0,0	-0,6
Baten	67,9	70,4	68,9	67,4	68,3	68,7		
Rijksbijdrage	63,0	65,1	61,1	61,8	62,7	63,0		
Lasten	66,6	69,6	67,2	66,1	67,1	67,7		
Personeel	53,0	56,3	54,0	52,6	53,6	54,5		
Resultaat	0,8	0,1	0,9	0,5	0,2	0,1		
Balansomvang	59,6	71,6	71,4	70,6	69,6	68,6		
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
VO (Ref.Ram)	6.207	6.149	6.038	5.951	5.845	5.814		-4,4%
MBO (Ref.Ram)	1.315	1.213	1.150	1.108	1.087	1.057		-20,4%
Totaal (Ref.Ram)	7.522	7.362	7.188	7.059	6.932	6.871		-7,0%
Cont. Paragraaf		7.271	7.503	7.485	7.639	7.763		
Huisvesting								
Gebouwen	12	Boekwaarde		39,5 mln				
Aantal m2	75921	WOZ waarde		46,8 mln				
Investerings	13 mln							
Huisvestingsratio	8,00							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	681,5	676,7	649,3	656,8	662,6			
Vast / Flexibel								
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
2016	196,5	485	681,5	29%/71%				
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL	33%	29%	27%	18%	16%			
Kleine Opl. BBL	33%	11%	11%	22%	50%			
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	instelling	Vergl.grp	instelling	Vergl.grp	instelling	Vergl.grp	instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	81,5%	74,7%	84,5%	74,6%	81,2%	77,2%	82,3%	76,9%
Diplomaresultaat	82,2%	75,4%	85,8%	75,5%	81,1%	78,1%	81,3%	76,6%
VSV	4,0%	4,3%	3,1%	4,6%	4,5%	3,8%	3,5%	3,7%
Mate van risico's								
Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoor ding			Aantal opleidingen tekortkom.	
Geen recente beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.			0	

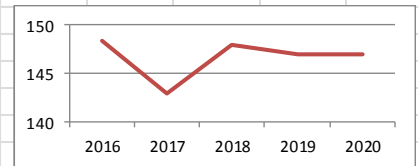
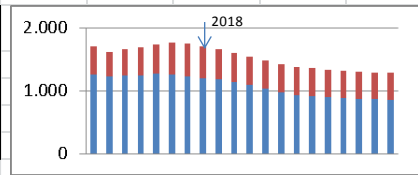
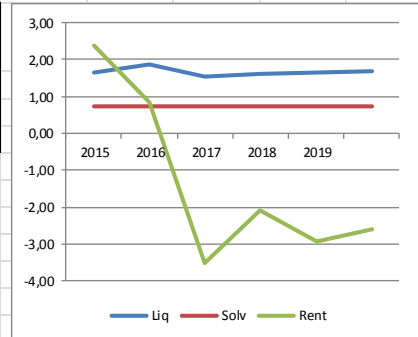
Bijlage 3.4 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Helicon							BVG	31142
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning			Governance code	Ja	
Voorz. CvB *	A.F. Groen	nb	153.268					
Lid CvB	G.C.P.A. de Bont	nb	139.120					
Voorz. RvT	B.W.M. Koekhoven	nb	9.855			Omvang RvT	6	
	* H. de Jong miv 1-1-2018 interim vz CvB							
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquiditeit	2,46	2,50	2,06	1,93	1,98	1,99	< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,75	0,78	0,79	0,81	0,75	0,75	< 0,3	0,6
Rentabiliteit	7,0	-2,7	-1,7	0,0	0,9	-1,4	< 0,0	-0,6
Baten	72,9	67,8	61,3	58,3	58,0	57,5		
Rijksbijdrage	67,4	61,8	56,2	53,4	53,1	52,6		
Lasten	67,5	69,6	62,4	58,3	57,5	58,3		
Personeel	49,6	52,4	46,0	44,5	44,1	44,1		
Resultaat	5,0	-1,8	-1,0	0,0	0,5	-0,8		
Balansomvang	77,9	71,8	68,5	67,5	73,6	72,5		
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
VO (Ref.Ram)	1.766	1.690	1.656	1.637	1.566	1.511		-14,6%
MBO (Ref.Ram)	5.243	5.549	5.471	5.403	5.284	5.109		-24,9%
Totaal (Ref.Ram)	7.009	7.239	7.127	7.040	6.850	6.620		-22,5%
Cont. Paragraaf	7.028	7.071	6.818	6.909	7.086	7.099		
Huisvesting								
Gebouwen	37		Boekwaarde	47,4				
Aantal m2	64838		WOZ waarde	51,8				
Investerings	16 mln							
Huisvestingsratio	9,86							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	711	704	632	626	624			
Vast / Flexibel								
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
2016	266	445	711	37%/63%				
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL	16%	26%	7%	12%	6%			
Kleine Opl. BBL	17%	6%	11%	41%	27%			
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	68,8%	74,7%	69,3%	74,6%	74,8%	77,2%	73,1%	76,9%
Diplomaresultaat	69,0%	75,4%	69,6%	75,5%	75,2%	78,1%	72,4%	76,6%
VSV	5,8%	4,3%	5,2%	4,6%	4,2%	3,8%	4,3%	3,7%
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoordeling	Verbetering en verankering	Dialogen verantwoordiging		Aantal opleidingen Tekortkom.	
Enkele	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.		2	

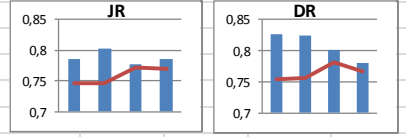
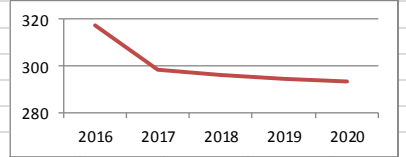
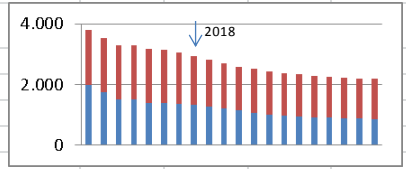
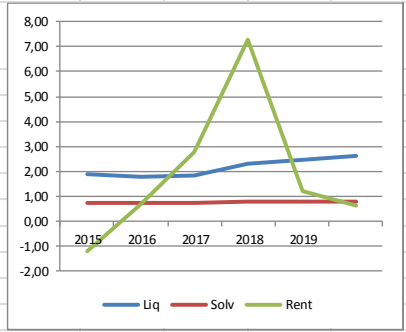
Bijlage 3.5 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Groene Welle							BVG	40097
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning	Governance code		Ja		
Voorz. CvB	F.W. Hengeveld	nb	128.546					
Miv 1-9-2017	R. van Kuilenberg							
Voorz. RvT	H. Dijkstra	nb	9.607	Omvang RvT		5		
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquideiteit	1,66	1,88	1,52	1,61	1,65	1,70	< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,74	0,75	0,73	0,74	0,74	0,74	< 0,3	0,6
Rentabiliteit	2,4	0,9	-3,5	-2,1	-2,9	-2,6	< 0,0	-0,6
Baten	15,4	15,3	15,6	16,1	16,0	16,2		
Rijksbijdrage	14,1	14,0	14,4	14,8	14,7	14,9		
Lasten	15,0	15,1	16,1	16,4	16,4	16,6		
Personeel	11,0	11,2	11,7	11,9	11,9	12,0		
Resultaat	0,4	0,2	-0,5	-0,2	-0,4	-0,3		
Balansomvang	16,5	16,3	14,9	14,5	14,0	13,5		
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
VO (Ref.Ram)	470	515	514	505	480	464		-14,6%
MBO (Ref.Ram)	1.267	1.255	1.228	1.197	1.177	1.137		-24,9%
Totaal (Ref.Ram)	1.737	1.770	1.742	1.702	1.657	1.601		-22,5%
Cont. Paragraaf		1.899	1.866	1.881	1.878	1.858		
Huisvesting								
Gebouwen	3		Boekwaarde		8 mln			
Aantal m2	16100		WOZ waarde		13,8 mln			
Investerings	nb							
Huisvestingsratio	11,05							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	148,3	142,9	148	147	147			
Vast / Flexibel								
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
	2016	31,5	116,8	148,3	21%/79%			
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL	7%	14%	20%	13%	19%			
Kleine Opl. BBL	23%	46%	46%	31%	31%			
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	78,9%	74,7%	77,4%	74,6%	80,5%	77,2%	79,1%	76,9%
Diplomaresultaat	79,8%	75,4%	77,9%	75,5%	82,1%	78,1%	79,4%	76,6%
VSV	1,8%	4,3%	2,9%	4,6%	1,4%	3,8%	1,9%	3,7%
Mate van risico's								
	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogoog en verantwoor-ding		Aantal opleidingen tekortkom.	
Enkele	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.		4	

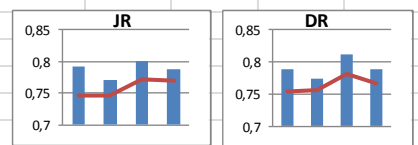
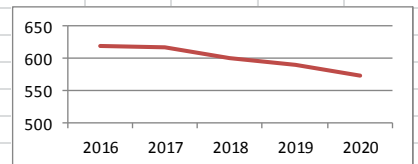
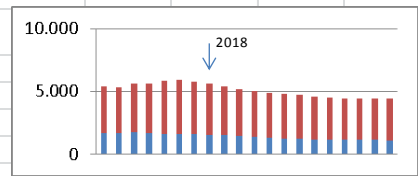
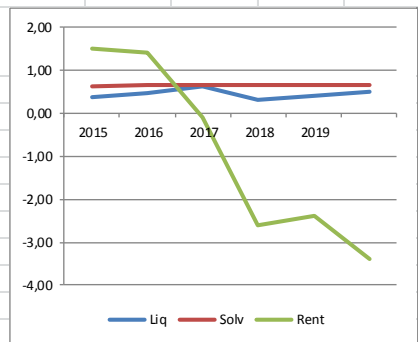
Bijlage 3.6 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen:		Citaverde						BVG	40501
Bestuurlijk									
	Naam	Dienstjaar	Beloning				Governance code	Ja	
Voorz. CvB	J.P.M. Janssen	nb	154.464						
Lid CvB	J.V. Christophe	nb	151.613						
Voorz. RvT	Helbig	nb	17.233				Omvang RvT	6	
Bijzonderheden									
Financieel									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016	
Liquiditeit	1,91	1,81	1,84	2,30	2,48	2,63	< 0,5	1,2	
Solvabiliteit	0,76	0,75	0,76	0,78	0,79	0,79	< 0,3	0,6	
Rentabiliteit	-1,2	0,7	2,8	7,3	1,2	0,7	< 0,0	-0,6	
Baten	31,6	31,8	30,7	30,8	29,0	28,9			
Rijksbijdrage	29,0	29,0	28,2	28,4	26,6	26,4			
Lasten	32,1	31,7	30,0	28,7	28,8	28,8			
Personeel	24,4	24,1	22,4	21,1	21,2	21,2			
Resultaat	-0,4	0,2	0,9	2,2	0,3	0,2			
Balansomvang	29,8	29,8	27,7	29,9	30,2	30,3			
Leerlingen									
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017	
VO (Ref.Ram)	1.812	1.763	1.698	1.608	1.538	1.482		-19,0%	
MBO (Ref.Ram)	1.371	1.371	1.340	1.314	1.268	1.208		-32,5%	
Totaal (Ref.Ram)	3.183	3.134	3.038	2.922	2.806	2.690		-24,9%	
Cont. Paragraaf	3.187	3.234	3.074	3.058	3.074	3.038			
Huisvesting									
Gebouwen	8		Boekwaarde	14,8 mln					
Aantal m2	38661		WOZ waarde	12,9 mln					
Investeringen	6 mln								
Huisvestingsratio	9,53								
Personeel									
	2016	2017	2018	2019	2020				
Totaal FTE	317,1	298,1	295,9	294,3	293,3				
Vast / Flexibel									
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.					
	2016	90,8	226,9	317,7	28%/72%				
Opleidingen									
	2012	2013	2014	2015	2016				
Kleine Opl. BOL	20%	14%	14%	20%	7%				
Kleine Opl. BBL	54%	54%	50%	43%	33%				
Kwaliteit									
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016		
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	
Jaarresultaat	78,5%	74,7%	80,3%	74,6%	77,8%	77,2%	78,6%	76,9%	
Diplomaresultaat	82,6%	75,4%	82,5%	75,5%	80,1%	78,1%	78,1%	76,6%	
VSV	3,2%	4,3%	3,9%	4,6%	3,6%	3,8%	3,6%	3,7%	
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoordeling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoording			Aantal opleidingen tekortkom.	
	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.			0	

Bijlage 3.7 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

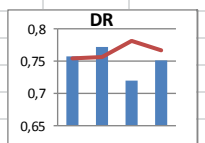
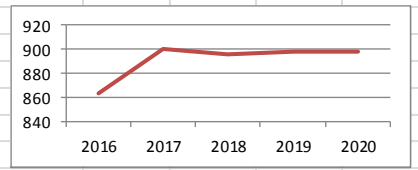
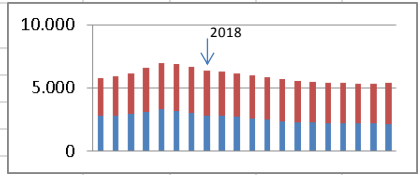
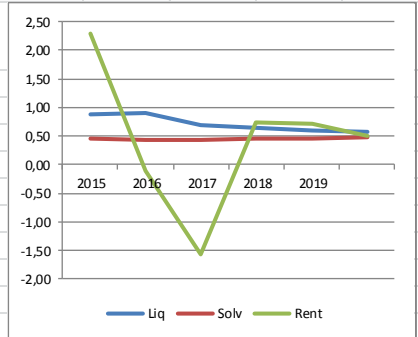
Overzicht AOC instellingen:		Clusius					BVG	40673	
Bestuurlijk									
	Naam	Dienstjaar	Beloning					Governance code	
Voorz. CvB	M.H. van Tilburg	11	136.638						
Lid CvB	G.P. Oud	35,5	114.871						
Voorz. RvT	E. Lücke	3	8.332					Omvang RvT	
Bijzonderheden	Beloning RvT bij volledig jaar. Dhr. Lücke van 1/1 tot 1/8 2016.								
Financieel									
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016	
Liquideiteit	0,38	0,48	0,63	0,31	0,40	0,49	< 0,5	1,2	
Solvabiliteit	0,64	0,66	0,66	0,66	0,66	0,65	< 0,3	0,6	
Rentabiliteit	1,5	1,4	-0,1	-2,6	-2,4	-3,4	< 0,0	-0,6	
Baten	57,4	59,6	58,3	56,2	56,3	55,0			
Rijksbijdrage	53,7	56,2	55,2	52,9	52,9	51,6			
Lasten	56,3	58,5	58,1	57,5	57,4	56,7			
Personeel	41,2	43,7	43,4	42,6	42,4	41,6			
Resultaat	0,8	0,8	-0,1	-1,5	-1,3	-1,9			
Balansomvang	64,8	64,4	63,8	61,8	60,0	57,7			
Leerlingen									
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2026 tov 2017		
VO (Ref.Ram)	4.235	4.314	4.182	4.082	3.863	3.704	-19,6%		
MBO (Ref.Ram)	1.630	1.613	1.582	1.554	1.519	1.466	-27,0%		
Totaal (Ref.Ram)	5.865	5.927	5.764	5.636	5.382	5.170	-21,6%		
Cont. Paragraaf	5.794	6.020	6.034	5.804	5.726	5.538			
Huisvesting									
Gebouwen	12	Boekwaarde		54,3 mln					
Aantal m2	54043	WOZ waarde		48,7 mln					
Investerings	7,5 mln								
Huisvestingsratio	11,59								
Personeel									
	2016	2017	2018	2019	2020				
Totaal FTE	619	618	600	590	572				
Vast / Flexibel									
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.					
2016	227	393	620	37%/63%					
Opleidingen									
	2012	2013	2014	2015	2016				
Kleine Opl. BOL	13%	13%	18%	12%	12%				
Kleine Opl. BBL	43%	31%	38%	25%	25%				
Kwaliteit									
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016		
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	
Jaarresultaat	79,2%	74,7%	77,0%	74,6%	80,0%	77,2%	78,9%	76,9%	
Diplomaresultaat	78,8%	75,4%	77,5%	75,5%	81,1%	78,1%	78,8%	76,6%	
VSV	2,9%	4,3%	3,2%	4,6%	3,0%	3,8%	2,7%	3,7%	
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoor ding			Aantal opleidingen tekortkom.	
Geen recente beoord.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.			4	

Bijlage 3.8 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen:		Aeres (incl Praktijkonderwijs en HBO)					BVG	40687	
Bestuurlijk		Naam		Dienstjaar	Beloning	Governance code	Ja		
Voorz. CvB	B.M.P. Pelikaan	12	168.124						
Lid CvB	J.F. Houterman	4,5	146.613						
Voorz. RvT	J.J. van Dijk	7	11.000			Omvang RvT	7		
Financieel		Cijfers hebben betrekking op Aeres incl. HBO en praktijkonderwijs							
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016	
Liquideiteit	0,87	0,89	0,68	0,66	0,61	0,58	< 0,5	1,2	
Solvabiliteit	0,45	0,43	0,43	0,45	0,46	0,47	< 0,3	0,6	
Rentabiliteit	2,3	-0,1	-1,6	0,7	0,7	0,5	< 0,0	-0,6	
Baten	114,2	115,5	123,1	121,0	119,6	119,6			
Rijksbijdrage	75,2	79,7	81,3	84,2	84,4	85,3			
Lasten	109,3	113,3	122,9	118,0	116,6	116,8			
Personeel	64,0	69,4	69,9	70,7	71,4	72,0			
Resultaat	2,6	-0,1	-1,9	0,9	0,9	0,6			
Balansomvang	141,4	145,9	137,8	132,9	130,4	128,3			
Leerlingen		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2026 tov 2017	
Ref. raming tov Cont. Paragraaf									
VO (Ref.Ram)	3.674	3.751	3.694	3.569	3.501	3.433		-13,1%	
MBO (Ref.Ram)	3.279	3.162	2.973	2.804	2.756	2.680		-25,5%	
Totaal (Ref.Ram)	6.953	6.913	6.667	6.373	6.257	6.113		-18,7%	
Cont. Paragraaf		7.198	7.288	7.422	7.502	7.551			
Huisvesting		14		Boekwaarde		87,5 mln			
Gebouwen		74597		WOZ waarde		96,2 mln			
Aantal m2		12,5 mln							
Investerings		10,11							
Huisvestingsratio									
Personeel		2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE		862,8	900,3	895,1	898,1	897,4			
Vast / Flexibel									
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.					
2016	271,7	591,1	862,8	31%/69%					
Opleidingen		2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL		20%	25%	19%	18%				
Kleine Opl. BBL		12%	13%	13%	13%				
Kwaliteit		2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	
Jaarresultaat	76,7%	74,7%	76,7%	74,6%	73,1%	77,2%	75,4%	76,9%	
Diplomaresultaat	75,7%	75,4%	77,3%	75,5%	72,1%	78,1%	75,1%	76,6%	
VSV	4,1%	4,3%	3,4%	4,6%	4,1%	3,8%	3,4%	3,7%	
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogo'en verantwoor-ding		Aantal opleidingen tekortkom.		
4JO Voldoende	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.		5		

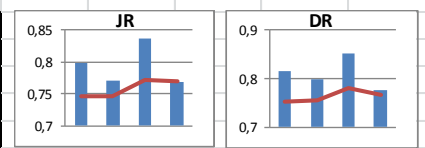
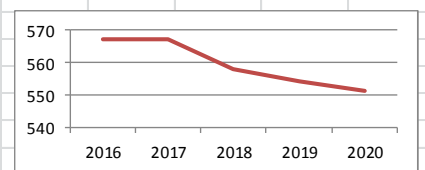
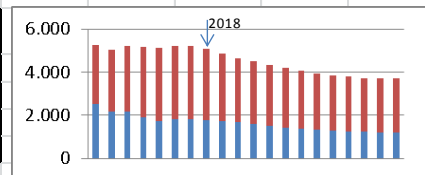
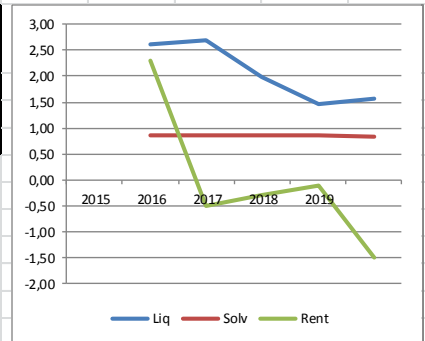

Bijlage 3.9 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen:							Edudelta		BVG	40724
Bestuurlijk										
	Naam	Dienstjaar	Beloning			Governance code	Ja			
Voorz. CvB	L.J. Gebben	1	113.752							
Opgevolgd door	J.N. Samsom	1								
Voorz. RvT	C. Sinke	nb	7.124			Omvang RvT	5			
Opgevolgd door	R.S.M. Heintjes	2								
Financieel										
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016		
Liquiditeit	0,56	0,36	0,32	0,38	0,51	0,54	< 0,5	1,2		
Solvabiliteit	0,65	0,56	0,59	0,61	0,62	0,63	< 0,3	0,6		
Rentabiliteit	-10,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	< 0,0	-0,6		
Baten	20,3	19,2	18,1	16,2	16,2	15,6				
Rijksbijdrage	18,6	16,0	15,2	14,0	14,2	13,9				
Lasten	22,3	19,8	18,1	16,1	15,7	15,5				
Personeel	15,9	15,5	13,7	11,9	11,6	11,5				
Resultaat	-2,2	-0,8	-0,1	0,1	0,3	0,1				
Balansomvang	31,0	24,0	22,0	21,4	21,0	20,3				
Leerlingen										
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020			2026 tov 2017	
VO (Ref.Ram)	1.218	1.187	1.184	1.128	1.121	1.115			-12,2%	
MBO (Ref.Ram)	740	743	731	712	695	668			-28,0%	
Totaal (Ref.Ram)	1.958	1.930	1.915	1.840	1.816	1.783			-19,2%	
Cont. Paragraaf	1.977	1.764	1.713	1.685	1.658	1.634				
Huisvesting										
Gebouwen	6	Boekwaarde		20,3 mln						
Aantal m2	24871	WOZ waarde		17,0 mln						
Investerings	nb									
Huisvestingsratio	9,11									
Personeel										
	2016	2017	2018	2019	2020					
Totaal FTE	164,5	150,8	149,2	146,8	144,4					
Vast / Flexibel										
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.						
	2016	48	116,5	164,5	29%/71%					
Opleidingen										
	2012	2013	2014	2015	2016					
Kleine Opl. BOL	0%	14%	14%	7%	0%					
Kleine Opl. BBL	42%	54%	54%	69%	56%					
Kwaliteit										
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016			
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp		
Jaarresultaat	76,4%	74,7%	69,1%	74,6%	79,1%	77,2%	74,5%	76,9%		
Diplomaresultaat	76,1%	75,4%	71,8%	75,5%	79,9%	78,1%	73,9%	76,6%		
VSV	5,8%	4,3%	7,5%	4,6%	4,4%	3,8%	4,8%	3,7%		
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoor-deling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoor-ding			Aantal opleidingen tekortkom.		
Enkele	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.	Vold.			0		

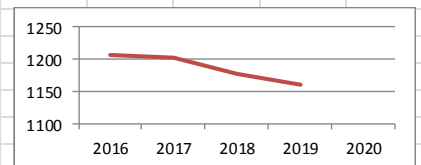
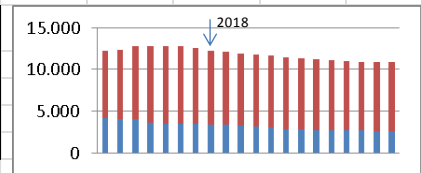
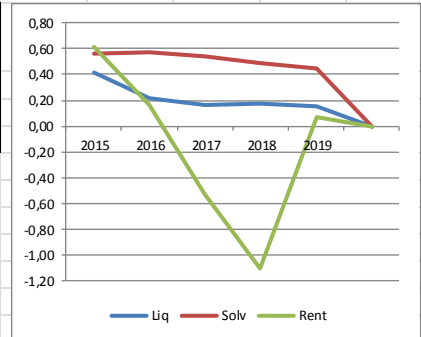
Bijlage 3.10 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen:		AOC Oost						BVG	40979
Bestuurlijk		Naam		Dienstjaar	Beloning	Governance code		Ja	
Voorz. CvB	W. Huiskamp				140.000				
Lid CvB	P.M.J. Duijsings				128.162				
Voorz. RvT	K.B. de Vries				7.800	Omvang RvT	6		
Financieel		2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquideiteit			2,60	2,70	1,99	1,45	1,57	< 0,5	1,2
Solvabiliteit			0,86	0,85	0,85	0,85	0,85	< 0,3	0,6
Rentabiliteit			2,3	-0,5	-0,3	-0,1	-1,5	< 0,0	-0,6
Baten			54,4	52,3	52,5	51,1	49,8		
Rijksbijdrage			46,4	45,7	45,5	43,3	41,2		
Lasten			53,2	52,5	52,6	51,2	50,5		
Personeel			41,0	39,8	40,0	38,7	38,0		
Resultaat			1,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,7		
Balansomvang			70,7	69,3	67,7	67,5	66,1		
Leerlingen		2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
Ref. raming tov Cont. Paragraaf									
VO (Ref.Ram)	3.391	3.399	3.422	3.271	3.112	2.974			-24,7%
MBO (Ref.Ram)	1.746	1.795	1.801	1.793	1.749	1.682			-28,7%
Totaal (Ref.Ram)	5.137	5.194	5.223	5.064	4.861	4.656			-26,0%
Cont. Paragraaf	5.204	5.302	5.240	5.109	5.072	5.012			
Huisvesting		Gebouwen		12	Boekwaarde		39,8 mln		
		Aantal m2		50965	WOZ waarde		52,5 mln		
		Investerings		18,5 mln					
		Huisvestingsratio		9,54					
Personeel		2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	567	567	558	554	551				
Vast / Flexibel									
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.					
	2016	137	430	567	24%/76%				
Opleidingen		2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL									
Kleine Opl. BBL									
Kwaliteit		2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	
Jaarresultaat	79,8%	74,7%	77,1%	74,6%	83,7%	77,2%	76,9%	76,9%	
Diplomaresultaat	81,4%	75,4%	79,7%	75,5%	85,3%	78,1%	77,7%	76,6%	
VSV	3,3%	4,3%	3,8%	4,6%	3,0%	3,8%	3,0%	3,7%	
Mate van risico's	Kwaliteitsborging		Sturing	Beoor-deeling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoor-ding			Aantal opleidingen tekortkom.
Enkele	Onvold.		Onvold.	Onvold.	Onvold.	Vold.			4

Bijlage 3.11 Overzicht AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen: Wellant							BVG	41100
Bestuurlijk								
	Naam	Dienstjaar	Beloning		Governance code	Ja		
Voorz. CvB	J.M.P. Moons		159.554					
Lid CvB	H.W.M. Jansen		160.289					
Voorz. RvT	M.J.M. Vermeulen		13.000		Omvang RvT	6		
Financieel								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep 2016
Liquideiteit	0,41	0,22	0,17	0,17	0,15	nb	< 0,5	1,2
Solvabiliteit	0,56	0,57	0,54	0,48	0,44	nb	< 0,3	0,6
Rentabiliteit	0,6	0,2	-0,5	-1,1	0,1	nb	< 0,0	-0,6
Baten	123,1	126,1	124,7	122,0	121,8	nb		
Rijksbijdrage	118,5	120,5	120,7	118,5	118,4	nb		
Lasten	122,4	125,9	125,4	123,3	121,7	nb		
Personeel	86,7	91,8	90,6	88,1	87,0	nb		
Resultaat	0,7	0,2	-0,7	-1,3	0,1	nb		
Balansomvang	107,0	106,3	109,3	120,0	131,1	nb		
Leerlingen								
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017
VO (Ref.Ram)	9.285	9.227	9.088	8.849	8.743	8.663		-7,7%
MBO (Ref.Ram)	3.498	3.526	3.470	3.413	3.355	3.259		-21,8%
Totaal (Ref.Ram)	12.783	12.753	12.558	12.262	12.098	11.922		-11,6%
Cont. Paragraaf		12.875	12.451	12.031	11.669	11.373		
Huisvesting								
Gebouwen	36		Boekwaarde	81,8 mln				
Aantal m2	135212		WOZ waarde	100,8 mln				
Investerings	45 mln							
Huisvestingsratio	11,3							
Personeel								
	2016	2017	2018	2019	2020			
Totaal FTE	1207	1203	1178	1160				
Vast / Flexibel								
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gev.	Totaal	Verhoud.				
2016	393	814	1207	32%/68%				
Opleidingen								
	2012	2013	2014	2015	2016			
Kleine Opl. BOL								
Kleine Opl. BBL								
Kwaliteit								
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016	
	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp
Jaarresultaat	73,7%	74,7%	75,6%	74,6%	76,7%	77,2%	76,1%	76,9%
Diplomaresultaat	75,1%	75,4%	77,6%	75,5%	78,7%	78,1%	75,8%	76,6%
VSV	5,5%	4,3%	5,7%	4,6%	4,3%	3,8%	4,9%	3,7%
Mate van risico's	Kwaliteitsborging	Sturing	Beoordeling	Verbetering en verankering	Dialogo en verantwoording			Aantal opleidingen tekortkom.
Geen recente beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.	Niet beoord.			7

Bijlage 3.12 Bronvermelding en definities AOC instellingen in kengetallen

Overzicht AOC instellingen:										BVG		
Bestuurlijk												
	Naam	Dienstjaar	Beloning			Governance code		Ja				
Voorz. CvB		nb										
Lid CvB		nb										
Voorz. RvT		nb				Omvang RvT		6				
Financieel												
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Grens-waarde	Gemiddeld groep				
Liquiditeit	1,30	1,37	1,38	0,88	0,40		< 0,5	1,2				
Solvabiliteit	0,63	0,62	0,63	0,64	0,64		< 0,3	0,6				
Rentabiliteit	2,5	-5,6	0,0	0,0	1,0		< 0,0	-0,6				
Baten	62,2	62,7	60,9	59,4	58,7							
Rijksbijdrage	56,8	57,5	55,3	53,9	53,3							
Lasten	59,8	65,7	60,4	58,9	58,1							
Personeel	41,7	45,1	43,5	42,4	42,3							
Resultaat	1,5	-3,6	0,0	0,0	0,3							
Balansomvang	66,4	64,6	63,3	62,3	62,9							
Leerlingen												
Ref. raming tov Cont. Paragraaf	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2026 tov 2017				
VO (Ref.Ram)	4.289	4.086	3.984	3.898	3.760	3.643		-19,3%				
MBO (Ref.Ram)	2.158	2.098	2.014	1.941	1.886	1.802		-31,8%				
Totaal (Ref.Ram)	6.447	6.184	5.998	5.839	5.646	5.445		-23,5%				
Cont. Paragraaf		6.356	6.128	6.117	6.083							
Huisvesting												
Gebouwen	13	Boekwaarde		41,5 mln								
Aantal m2	77477	WOZ waarde		59,2 mln								
Investerings	19 mln											
Huisvestingsratio	13,67											
Personeel												
Totaal FTE	2016	2017	2018	2019	2020							
Vast / Flexibel	85%/15%											
Medew.	Dir.+beh.	Ond.gv.	Totaal	Verhoud.								
2016	106	424	530	20%/80%								
Opleidingen												
Kleine Opl. BOL	2012	2013	2014	2015	2016							
	7%	13%	7%	7%	7%							
Kleine Opl. BBL	30%	30%	30%	20%	20%							
Kwaliteit												
	2012-2013		2013-2014		2014-2015		2015-2016					
Jaarresultaat	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp	Instelling	Vergl.grp				
	77,1	74,7	75,6	74,6	75,8	77,2	79,3	76,9				
Diplomaresultaat	78,6	75,4	76,3	75,5	77,5	78,1	80,2	76,6				
VSV	3,4	4,3	2,5	4,6	4,9	3,8	3,2	3,7				
Mate van risico's												
Kwaliteitsborging	Sturing	Beoordeling	Verbetering en verankering	Dialogoog en verantwoording	Aantal opleidingen tekortkom.							
Geen recente beoord.	Onvoldoende	Vold.	Onvold.	Vold.						1		

Jaarverslag instelling 2016

Jaarverslag instelling 2016

Jaarverslag instelling 2016
Referentieraming OCW

MBO benchmark

Jaarverslag instelling 2016

Prestatie Monitor MBO

DUO Data

Website onderwijsinspectie

Bijlage 3.12 Bronvermelding en definities AOC instellingen in kengetallen

Bestuurlijk

Voorz. CvB: Naam voorzitter College van Bestuur
Lid CvB : Naam eventuele andere leden College van Bestuur
Voorz. RvT: Naam voorzitter Raad van Toezicht
Dienstjaar: Aantal dienstjaren, indien vermeld in jaarverslag
Beloning: Beloning
Gov code: Geeft de instelling aan te voldoen aan de governance code MBO
Omvang: Aantal leden Raad van Toezicht

Alle hierboven genoemde gegevens zijn afkomstig uit het door de instelling gepubliceerde jaarverslag over 2016

Financieel

Liquiditeit (current ratio)

Vlottende activa / Kortlopende schulden

Solvabiliteit 2

(Eigen vermogen +Voorzieningen) / Totaal passiva

Rentabiliteit

(Resultaat / Totale baten + Rentebaten)* 100%

Baten

Totale baten

Rijksbijdrage

Totaal aan rijksbijdrage

Lasten

Totale lasten

Personeel

Totale personeelslasten

Resultaat

Baten – Lasten

Balansomvang

Totale omvang van de balans. Het totaal aan activa of passiva.

Grenswaarde

De door de inspectie als signalering gehanteerde waarden voor de kengetallen

Gemiddeld groep

Het gemiddelde van de AOC's zoals door DUO bepaald op basis van de door de instelling gepubliceerde jaarverslagen

Alle financiële gegevens zijn afkomstig uit afkomstig uit het door de instelling gepubliceerde jaarverslag over 2016. De gegevens over de toekomstige periode zijn afkomstig uit de continuïteitsparagraaf. Deze gegevens zijn openbaar toegankelijk via DUO-Data.

Bijlage 3.12 Bronvermelding en definities AOC instellingen in kengetallen

Leerlingen

VO (Ref.Ram): Het aantal VO leerlingen in het betreffende jaar
MBO (Ref.Ram): Het aantal MBO leerlingen in het betreffende jaar
Totaal (Ref.Ram): Het totale aantal VO en MBO leerlingen in het betreffende jaar
Cont. Paragraaf: Het totale aantal VO en MBO leerlingen in het betreffende jaar

2026 tov 2017: Het verschil in procenten tussen het aantal leerlingen in 2026 en 2017

Ref. Ram: Het aantal leerlingen is afkomstig uit de referentie raming van OCW
Cont. Paragraaf: Het aantal leerlingen is afkomstig uit de continuïteitsparagraaf van het door de instelling gepubliceerde jaarverslag 2016

Huisvesting

Gebouwen: Het aantal gebouwen (BM)
Aantal m2: Het totale aantal vierkante meter (BM)
Investerings: Het totaal aan geplande investeringen op basis van opgave door instelling in continuïteitsparagraaf (opgave of toename vaste activa).
Huisvestingsratio: Percentage van huisvestingskosten ten opzichte van totale lasten
Boekwaarde: Boekwaarde van de gebouwen op 31-12-2016
WOZ-waarde: WOZ waarde van de gebouwen voor 2016 (BM)

Investerings, huisvestingsratio en boekwaarde zijn afkomstig uit afkomstig uit het door de instelling gepubliceerde jaarverslag over 2016.

Gebouwen, aantal m2 en WOZ-waarde komen uit de MBO benchmark

Personeel

Totaal FTE: Het totaal aantal bij de instelling werkzame FTE (Fulltime Equivalent) in het betreffende jaar
Vast/Flexibel: Verhouding tussen het aantal medewerkers met een vaste of een flexibele arbeidsovereenkomst.
Medew.
Dir+beh.: Directie en beheer
Ond.gev.: Onderwijsgevenden
Totaal: Totaal aantal medewerkers
Verhoud: Verhouding in procenten tussen Directie + beheer en Onderwijsgevenden.

Alle personele gegevens zijn afkomstig uit afkomstig uit het door de instelling gepubliceerde jaarverslag over 2016. De gegevens over de toekomstige periode zijn afkomstig uit de continuïteitsparagraaf.

Opleidingen

Kleine opleiding

Het percentage kleine opleidingen (BOL/BBL) is het percentage beroepsopleidingen per niveau bol onder de grens voor 'klein' van het totaal aantal beroepsopleidingen per niveau met tenminste 1 student. Een beroepsopleiding is gedefinieerd als een enkele Beroepsopleidingscode SBB. Een kleine beroepsopleiding heeft minder dan 12 studenten.

Alle opleidingsgegevens komen uit de jaarlijkse prestatie monitor van de onderwijsinspectie

Kwaliteit

Jaarresultaat

Het jaarresultaat drukt het percentage gediplomeerde studenten uit van een cursusjaar t.o.v. alle instellingsverlaters en gediplomeerde doorstromers. Het diploma moet behaald zijn in 2015-2016. De formule luidt:

$$\begin{array}{l} \text{Jaarresultaat 2015-2016} \\ \\ \frac{\text{aantal gediplomeerden 15-16}}{\text{aantal gediplomeerden 15-16} + \text{aantal ongediplomeerde instellingsverlaters 15-16}} \times 100 \end{array}$$

Diplomaresultaat

Het diplomaresultaat drukt het percentage gediplomeerde instellingsverlaters uit t.o.v. alle instellingsverlaters in een cursusjaar. Eerder behaalde diploma's tellen ook mee. De formule luidt:

$$\begin{array}{l} \text{Diplomaresultaat 2015-2016} \\ \\ \frac{\text{aantal gediplomeerde instellingsverlaters 15-16}}{\text{aantal gediplomeerde en ongediplomeerde instellingsverlaters 15-16}} \times 100 \end{array}$$

VSV

Vsv'ers zijn jongeren van 12 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is een havo of vwo diploma of minimaal een mbo-2 diploma. Het vsv-percentage staat voor het aantal vsv'ers als percentage van het aantal onderwijsdeelnemers die aan het begin van het schooljaar ingeschreven staan.

Alle opleidingsgegevens komen uit de jaarlijkse analyse van de onderwijsinspectie. Deze gegevens zijn openbaar toegankelijk via DUO-Data.

Mate van risico's

Beoordeling op basis van inspectieonderzoeken. Openbaar via inspectie website. Peildatum februari 2018.